

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

YARIM KALAN KIBRIS
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Ömür UĞUR**

İstanbul, 2011

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

YARIM KALAN KIBRIS

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Ömür UĞUR

Öğrenci No:

090771022

Danışman:

Prof. Dr. Önder ARI

İstanbul, 2011

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘**Yarım Kalan Kıbrıs**’’ Başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamımın kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 02/11/2011

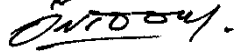
Ömür UĞUR

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

02/11/2011

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim dalı *Uluslararası İlişkiler* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden 090771022 numaralı **Ömür UĞUR**' un "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**YARIM KALAN KIBRIS**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 07.10.2011 tarih ve 2011/17 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (50) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
PROF. DR. ÖNDER ARI

ÜYE
PROF. DR. MEHMET FİKRET GEZGİN

ÜYE
YRD. DOÇ. DR. GÖKÇEN YAVAŞ

TEŞEKKÜR

Yapıcı desteği ile çalışmama ışık tuttuğu ve çalışmamda doğru adımları atmama yardımcı olduğu için; danışman hocam Sayın Prof.Dr. Ö. Önder Arı' ya yürekten teşekkür ederim. Yoğun alışma temposu içinde bana her zaman vakit ayıran, sevgili hocama ve yanetim katına ilgi ve alakalarından dolayı teşekkürler.

Bu konuya ilgi duymamdaki en büyük sebep ise KKTC de geçen beş yıllık eğitim sürecim ve bu tezin yazımında büyük emeği olan Prof. Dr. Önder Arı 'nında benimle aynı dönemde KKTC de bulunmuş olması. Bu benim için ar ayıpta bulamayacağım bir fırsattı bana bu fırsatı sunduğu için öncelikli olarak sayın Prof. Dr. Önder Arı ' ya teşekkürü bir borç bilirim.

YARIM KALAN KIBRIS

Tezi Hazırlayan:Ömür UĞUR

ÖZET

Kıbrıs konusu bilindiği üzere defalarca işlenmiş yoğrulmuş incelenmiş olmasına rağmen henüz kati bir neticeye vardişilamamış bir konudur. Yapmış olduğum bu çalışmada Kıbrıs konusunun önemi hakkında olmakla birlikte ne gibi alternatif çözümler üretilebilir sorusunun cevabını aradım.

Konuya Kıbrıs'ın tarihi ve coğrafi genel geçer bilgileri ile başlarken stratejik öneminden Kıbrıs'ın ne zaman sorun olduğuna kaç yıldır çözüm arayışı içinde olunduğuna ve Kıbrıs'ın ikiye bölündükten sonra neden Türk tarafının dünya tarafından tanınmazken Rum tarafının tanındığına kadar bütün konuları mercek altına alamaya çalıştım. Bu konuda esas dikkat edilmesi gereken husus ise dünya konjonktüründe Kıbrıs'ın durumunun önemi nedir? Hangi ülkeye ne gibi faydalar sağlamaktadır? İlk etapta çok karışıkmiş gibi gelen bu çözümlenememiş konu aslında çok basit nedenlere dayatılıp çözümsüzmiş gibi gösterilmektedir. Çünkü Kıbrıs'ın bu konumundan faydalanan süper güçler bugün de hala buradan stratejik rant sağlamaktadırlar ki Kıbrıs'ın jeopolitik konumu buna oldukça elverişlidir.

Yaptığım araştırmalarda objektif olamaya çalışmakla birlikte burada yaşayan Türklere nasıl haksızlık yapıldığını göstermek üzere bir çalışmada bulundum. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşayan vatandaşların dünya üzerinde tanınan hiçbir kimliklerinin olmadığı gerçeğiyle yaşamak zorunda bırakılmıştır. Bir diğer açıdan bakıldığı zaman konulan ticari ve ekonomik ambargolarla ithalat ve ihracata kapalı bir ülke haline getirilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti globalleşen dünyanın da dışında bırakılmak istenmiştir. Bu sebeplerden dolayı KKTC de doğan ve KKTC vatandaşı olan bir insanın asla dünya tarafından kabul gören bir uluslararası organizasyonda yer alması mümkün değildir. Buna spor, sanat, siyasi, ekonomik hatta insani yardım kuruluşları da dâhildir. Bu durumda sadece bir ülkeyi değil bu ülke üzerinde yaşayan yüz binlerce insanı göz ardı etmiş olan süper güçler ve onların yardımcı devletleri, KKTC devleti vatandaşlarının da her türlü uluslararası haklarını ihlal etmiş olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, globalleşen dünya, Kıbrıs konusu,

THE CYPRUS WHICH LEAVE HALF

Presented By:Ömür UĞUR

ABSTRACT

The issue of the thesis is about the Cyprus. I tried to explain what is the main problem about the Cyprus and why the other countries do not recognize the Turkish Republic of North Cyprus. What is the importance of the Cyprus? Why the süper power countries interst with it? I tried to explain those questions as possible as I can.

I entered the subject with geographical location startegic location and history of the Cyprus. Those informations are general information for this subject. Specially the strategic location is very importnat for the süper power countries. When we look at the location of the Cyprus it is very close to middle east and Israel. Specially U.S.A the close friend of Israel intrested about the cyprus. The people who are the citizens of Turkish Republic of North Cyprus are not recognize by the other countries. This is the reason why the T.R.N.C can not trade the other countries and can not improve their selves with out Turkey. North Cyprus citizens can not enjoy to any international organizations. That means yo do not accept those people on the earth. The World is going to be globate but Cyprus is except this formation. They can not accepted by any international politicalor sportive oorganizations.

I tried to be objective while ıwas preparing this subject. Ofcourse ı tried to Show injustice about the cyprus problem. Because there are more than two hundered thousand of people can not prof that they are alive and they can not use their human rights like other counries citizens.

Key words: Turkish republic of North cyprus, global world, cyprus issue,

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
GENEL BİLGİLER.....	4
1.KIBRIS ADASININ COĞRAFİ KONUMU	4
1.1. Konumu	4
1.2. Komşuları.....	4
2. KIBRIS'IN JEOPOLİTİK – STRATEJİK DURUMU	4
3.KIBRIS'IN KISA TARİHİ.....	5
3.1. Genel Tarihi	5
3.2. Osmanlı Sonrası Tarihi	6
4.KIBRIS'DA İNGİLİZ DÖNEMİ	8
4.1 Kıbrısın İngilizlere Geçiş Süreci.....	8
4.2. İngiltere ve Türkiye'nin Tutumu	9
5. “MEGOLO IDEA” (PANHELİZM) ve ENOSİS	10
5.1.Megalo Idea'nın Tanımı	10
5.2. Enosis'in Tanımı.....	10
6-İNGİLİZ YÖNETİMİ DÖNEMİNDEKİ ENOSİS FAALİYETLERİ.....	11
7-İNGİLİZ YÖNETİMİNDE KIBRIS	14
7.1 Kıbrıslı Türklerin Mücadelesi.....	14
7.2. İngiliz Hükümeti'nin Olaylara Karşı Tutumu	15
7.3. EOKA ve VOLKAN Yeraltı Örgütleri	15
8. 1955 EOKA Dönemi ve Göç Hareketleri.....	15
8.1. Kıbrıslı Türklerin Göçü.....	15
8.2. EOKA'nın Terör Faaliyetleri.....	16
8.3 EOKA'ya Karşı Çözüm Çabaları	17
9-Kıbrıs Bakır Madeni ve Önemi	17
İKİNCİ BÖLÜM	20

KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI	20
1. TÜRKİYE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ	20
1.1.Makarios dönemi	20
1.2.Türkiye'nin Orta Yol Bulma Çabaları	21
2.LONDRA KONFERANSI	22
2.1. İngiltere Hükümetinin Çözümü	22
2.2. Türkiyenin Tutumu	22
2.3.İngiliz Hükümetinin İzlediği Startejik Tutum	23
2.4. Yunanistan'ın Tezi.....	24
2.5. Türkiye'nin Tezi	25
2.6. Türk Tezi'nin Taraflar Ve Dünya Kamuoyunda Yankılanışı	26
3. 6-7 EYLÜL OLAYLARI	26
3.1.Olayların Psikolojik Temeli	26
3.2. Atatürk'ün Evinin Bombalanması	27
3.3.Olayların Başlangıcı	27
3.4.Olaylarda Meydana Gelen Maddi Zararlar	28
3.5.Konunun NATO'ya İntikali.....	30
3.6.ABD'nin Konuya Müdahil Olması.....	30
3.7.Yunanistan'ın Türkiye ile İlgili Suçlaması	31
3.8.Diğer Devletlerin Konuya Müdahil Olmasında İngiltere'nin Rolü	33
4.ZÜRİH VE LONDRA KONFERANSLARI VE KIBRIS ANTLAŞMASI	33
4.1.Zürih Konferansı.....	33
4.2.Antlaşmanın Kabulü ve Esasları.....	34
4.KIBRIS CUMHURİYET'İNİN KURULUŞU	35
4.1. ABD'nin Rolü.....	35
4.2. Türkiye'nin Diplomatik Başarısı	36
4.3.Kıbrıs Devletinin Bağımsızlığının İlanı.....	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	38
K.K.T.C. NİN KURULUŞU VE ÇÖZÜM ÇABALARI	38
1.KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI.....	38
1.1.Sebepleri	38
1.2.Kıbrıslı Türklere Karşı Eoka ve Rumların Tutumları.....	38
1.3.Olaylara Karşı B.M. 'nin Tutumu.....	39

1.4.Yunanistan'ın Durumu	39
1.5.Türkiyenin Olayların Çözümü için Yardım İsteği	40
2.KIBRIS'TA 20 TEMMUZ 1974 ÖNCESİ ASKERİ DURUM	41
2.1.Rum kuvvetleri	41
2.2.Türk Silahlı Kuvvetleri	41
3.20 TEMMUZ 1974 - BİRİNCİ KIBRIS BARIŞ HAREKATI	41
3.1.Bariş Harekatının Başlangıcı	41
3.2.Rumların Harekatı Püskürtme Çabaları	42
3.3.Harekatın Yunanistan'daki Yankıları	43
3.4.Ateşkes ve Sonrası Yaşanan Olaylar	43
4. I. CENEVRE KONFERANSI 4.1.BM'nin İsteği	44
4.2.Garantör Devletlerin Görüşmeleri	44
5. II. Cenevre Konferansı 5.1.Rum Tarafı Ve Yunanistanın Alınan Kararlara Karşın Tutumu	45
5.2.Türkiye'nin Savunusu.....	45
6. 14 AĞUSTOS 1974- İKİNCİ BARIŞ HAREKATI.....	46
6.1.Harekatın Sebepleri.....	46
6.2. Harekatın Detayları.....	46
7. Annan Planı	47
7.1. Sebebi Ve Önemi	47
7.2. Ana Maddeleri	47
7.3.Sonuçları	49
7.4.Süregelen Durum Karşısında Türkiye'deki Ana Muhalefetin Yorumu.....	53
SONUÇ ve ÖNERİLER	55
KAYNAKLAR.....	58

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti bulunduğu konum, etnik yapısı, tarihte almış olduğu diplomatik kararlar doğrultusunda devamlı olarak tartışılan eleştirilen bir devlet olmuştur. Türkiye özellikle dış ilişkiler konusunda ılımlı bir politika izlemiş olmasına rağmen zaman zaman komşu ülkelerle zorlu diplomatik sorunlar yaşamıştır. Bunlardan en önemlisi ve sürekliliği bulunan komşu devlet ise Yunanistan'dır.

Türkiye ve Yunanistan uluslar arası olaylarda bir çok kez aynı tarafta yer almalarına rağmen süre gelen diplomatik sorunlarını aşmayı başaramamışlardır. Türk-Yunan tarihine bakıldığı zaman Cumhuriyetin ilanından sonra hiç savaşmayan bu iki devletin en büyük sorunu ise karşılıklı güvensizlik olmuştur.

Yunanistan ın tarihine bakıldığında ilginç bir gerçek göze çarpmaktadır. Yunanistan; Osmanlı Hükümdarlığının çatısı altında yaklaşık olarak 400 yıl yaşayan Yunanlılar tarafından kurulmuş bir devlettir. Buna ek olarak Batılı güçlerin desteğini de alarak Osmanlıdan toprak alması ve aynı destekle bu toprakları genişletmiş olduğu gerçeği gayet net ve açıktır. Yunanistan “megalo İdea” olarak ifade edilen yayılcı politikalarıyla Türk toprakları üzerindeki emellerini muhafaza etmiş, Lozan da kurulan statü sürekli olarak Yunanlılar lehine aşındırılmaya çalışılmıştır. Nitekim Lozan dan çıkan antlaşma sonucunda Türkiye nin bir çok konuda eli kolu bağlı kalmıştır ki bunlardan biri de Kıbrıs konusudur.

1923 yılında yapılan nüfus mübadelesi ile 1 milyon 200 bin Rum 'un Anadolu'dan ayrılması ve böylece 2000 yıllık Yunan varlığının Küçük Asya'dan silinmiş olması Yunanların zihninde derin bir travma yaratmıştır. (1) Bu sayede 200 ila 500 bin arasında Müslüman Türkün de Türkiye ye göç etmiştir. Böylece iki ülke arasında ki nüfus kargaşasında sona ermiştir.

Ancak bunu bir yenilgi gibi gören Yunanistan Türk insanını ve Türkiye'yi kendisi için bir tehdit olarak algılamaktadır. Buna karşın Türkiye'de Yunanistan'ı; bir gün tekrar yaşadıkları toprakları geri almak isteyecekler düşüncesinden dolayı bir tehdit olarak görmekten hiçbir zaman vazgeçmediği düşüncesi hakimdir.

1 Barry Rubin-Kemal Kirişçi, Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi 2002, s.120

Türk ve Yunan tarihi incelendiği zaman görülecektir ki aslında her iki devlette Osmanlının bugünkü parçalarıdır. Ortak tarihe sahip olan bu iki devlet zaman zaman yumuşama dönemine girmiş olsalar bile çoğunlukla sorunlar yaşayan devletler olmuşlardır. Buda Türk Yunan ilişkilerinin yumuşamasının istisnai bir durum sorunlu olduğu dönemde genel bir durum olduğunu gösterir.

Bağımsız Yunanistan'ın kurularak tarih sahnesine çıktığı 1830 dan beri izlediği seyir itibariyle iniş çıkışlar yaşayan Türk yunan ilişkilerini etkileyen bir çok anlaşmazlık konusu olmakla beraber, Türk dış politikası açısından bugün bile önemini koruyan ve son 50 yıla damgasını vurmuş en önemli sorun olan Kıbrıs sorunu, inceleme konusu yapan bu dönemde ortaya çıkmış, ilişkilerin seviyesi bu sorunun izlediği seyre göre değişmiştir. (2)Kıbrıs sorunu dönemsel bir sorun değil genel bir sorun olarak kalmıştır. Halen daha Birleşmiş Milletler ve bir çok batılı güç ve de ABD bu sorunun çözümü için arabuluculuk rolünü sözde üstlenmiştir. Kurtuluş savaşında Yunanlılarla karşı karşıya gelmiş olan Türkler bu olayın üzerinden çok geçmemiş olmasına rağmen 1930'lu yıllarda Atatürk –Venizelos diyalogundan sonra Türk – Yunan ilişkilerinde bahar havası esen ikinci bir döneme girmişlerdir.

Yunan sorunu nu dönemsel olarak çözmüş olan Türkiye daha sonra kendisine büyük tehdit olarak gördüğü Sovyet emperyalizmine karşı kendi güvenliğini sağlama çabasına girmiştir. İkinci dünya savaşından sonra oluşan bu tehdit bu dönemde Türk dış politikasının mihenk taşlarından biri olmuştur. İkinci dünya savaşından sonra Türkiye'den toprak talep eden Sovyet Rusya ya karşı Türkiye kendi güvenlik sistemini genişletmek yolunda gitmiş ve balkan ve Bağdat ittifaklarının kuruluşunda aktif bir rol oynamıştır.(3)

Türkiye'nin dönemsel olarak dış politikasına bakıldığında 1945 ve 1955 tarihleri arasında Sovyet emperyalizmi ile uğraşırken hemen akabinde uluslararası önem kazanmış olan Kıbrıs sorunu gündeme gelecektir. 1955 ile 1960 yılları arasında ki bu dönem Menderes dönemine tekabül eder, Türk dış politikasının rotası Kıbrıs sorununa çevrilir. Türkiye Kıbrıs'ın stratejik mahiyetinin farkında olmasından ötürü, Kıbrıs'ta hak tahsis etme diplomasisine girer. Yunanistan da bu konunun muhatap alınan tarafı olduğundan Türk dış politikasının tam ortasında yer almaktadır. Buna ek olarak Balkan Paktı'nın ve Doğu Akdeniz'in güvenliğinin önemli bir unsuru olması dolayısıyla Yunanistan Türk dış politikasındaki önemli olan konumunu daha da önemli hale getirmiştir.

2 Bekarlar Kıbrıs Sorununun Doğuşu İstanbul Arayış Yayın Ajansı 2006 s.14

3 Bekarlar Kıbrıs Sorununun Doğuşu İstanbul Arayış Yayın Ajansı 2006 s.15

Kıbrıs sorunu karşısında oldukça iyi bir diplomasi izleyen Türkiye'nin lozan da Kıbrıs üzerinde kaybetmiş olduğu hakları Menderes döneminde kazanmış olması dönemin ana muhalefet partisi genel başkanı İsmet İnönü tarafından büyük bir beğeni ve memnuniyetle karşıladığı açıkça şu sözlerinden anlaşılmaktadır” Müzakere yolu ile toprak kazanmanın zorluğunu tecrübelerimizle biliriz. Hükümet bu zorluğun üstesinden gelmiştir, kendilerini tebrik ederim.”

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.KIBRIS ADASININ COĞRAFİ KONUMU

1.1. Konumu

Kıbrıs Doğu Akdeniz’de 34.33-35.42 enlem, 32.17-35.42 boylamda yer alır. Sicilya ve Sardunya’dan sonra Akdeniz’in üçüncü büyük adasıdır. Yüz ölçümü 9251 dir. Adanın batıdan doğuya uzunluğu 225 dir ve kuzeyden güneye genişliği dir.

1.2. Komşuları

Türkiye’den 65 , Orta Doğu’dan yaklaşık , Suriye , İsrail’e 267 , Lübnan’a 162 , Yunanistan’a uzaklıkta bulunan adanın, üç temel Akdeniz yolu güzergahına açık olması, yani Adalar Denizi ve Marmara Denizi vasıtasıyla Karadeniz’e, Batı Akdeniz ve Süveyş Kanalı vasıtasıyla Kızıldeniz’e, Akdeniz’den Suriye-Irak üzerinden İran Körfezi’ne uzanması Kıbrıs’ın jeostratejik açıdan önemini ortaya koymaktadır. 9282 kilometrekare büyüklüğündeki Kıbrıs Adası, Anadolu’nun bir parçasıdır. Uzunluğu doğusundaki Karpaz burnu ile batısında Arnavut burnu arası 227 km, eni kuzeyindeki Kormacit burnu ile güneydeki Doğ an burnu arası 97 km’dir. Türkiye’den Anamur-Kormacit burnu arası 71, Yunanistan’dan Pire-Arnatur burnu arası 800 kilometre olan Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz ve hatta dolaylı olarak tüm Akdeniz deniz yollarını kontrol eder.

2. KIBRIS’IN JEOPOLİTİK – STRAREJİK DURUMU

Doğu Akdeniz’in merkezi yerinde bulunan Kıbrıs Adası bütün hakimiyet teorileri içinde yer alır. Konumu itibariyle stratejik hedef görünümündedir ve bir çok stratejik hedefi kontrol etmektedir.

(1) Kıbrıs’ da varoluş mücadelemiz Şehitliklerimiz ve Anıtlarımız. Türkiye şehitlikler İmar Vakfı Yayınları No:4 yıl: 1990
Hazırlayan:Kur. Bnb. Halil Sadrazam.

Özetle:

- a. Ortadoğu petrolünün deniz ulaşım yollarına hakimdir.
- b. Ortadoğu'dan Afrikaya uzanan mihverleri kontrol eder. Anadolu, Ortadoğu, Süveyş Kanalı mihverini kontrol altında tutacak bir bölgedir
- c. Süveyş Kanalı yolu ile Hind ve Pasifik Okyanusuna uzanan deniz yollarını Akdeniz içinde kontrol edebilen noktalardan biri de Kıbrıs'tır.
- d. Spykman'ın kenar juşak kavramında, Akdeniz havzasında zincirin en kritik kısmını Türkiye ve Yunanistan, bunların gerisinde Kıbrıs ve Ortadoğu'nun çevrelediği bölge teşkil etmektedir.
- e. Hava hakimiyeti teorisine göre, hava gücünün her istikamete yönlendirilmesinde Kıbrıs önemli bir stratejik platform olmaktadır.
- f. Kıbrıs Adası Ortadoğu'da petrol nedeniyle çıkabilecek savaşta depo görevini üstlenecektir.
- g. Adaya sahip olan devlet Ortadoğu'daki devletler üzerinde prestij sağlayacak bir konuma girecektir.

Nitekim Akdeniz'de ve çevresindeki siyasal gelişmelerde Kıbrıs için ' batmayan uçak gemisi ' terimi kullanılmaktadır. Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz'de jeopolitik ve stratejik bakımlardan önemli bir değere sahiptir. Kıbrıs Ortadoğu'nun anahtarı, bir atlama taşı ve kıymetli bir üstür. Buraya hakim olan Doğu Akdeniz'i ve Ortadoğu'yu kontrol eder.(2)

3.KIBRIS'IN KISA TARİHİ

3.1. Genel Tarihi

Kıbrıs Doğu Akdeniz'deki stratejik önemi nedeniyle, tarihi boyunca sürekli el değiştirmiştir. M.Ö. 1500'den itibaren Mısırlılar, Hititler, Akalar, Dorlar, Fenikeliler, Asurlular, Persler, Romalılar, Araplar, Lüzinyanlar, Cenevizliler, Venedikliler, Osmanlılar, İngilizler adaya hakim oldular.

(2) Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi – Kıbrıs Seferi, Ankara , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, 1971 , s.49.

3.2. Osmanlı Sonrası Tarihi

Kıbrıs'a yerleşen korsanların Doğu Akdeniz ticaretini engellemeleri, Türk gemilerine saldırımları ile Osmanlılar bir yıl süren fetih hareketi sonunda, 1571 tarihinde adaya hakim oldular. Osmanlı Devleti'nin yükseliş dönemine tekabül eden bir dönemde Kıbrıs Adası'nın Venediklilerin elinde bulunması kuvvetli bir Türk deniz gücünün varlığına rağmen, gerek deniz ticaret yollarının ve gerekse hacca giden yolcu gemilerinin Venedik korsanlarının saldırılarına hedef olmalarına imkan veriyor ve Osmanlı Devleti'ne karşı tehdit oluşturuyordu.(3)

Afrika ve Arabistan Yarımadası'nda yapılması muhtemel askeri hareketlerin en emin ulaştırma ve ikmal yolu Doğu Akdeniz idi. Kıbrıs Adası Venediklilerin elinde kaldıkça Doğu Akdeniz'deki Osmanlı egemenliğe gölge düşürüyordu. Güney Anadolu, Suriye ve Mısır'a yapılması muhtemel bir düşman saldırısında Kıbrıs mükemmel bir üs ve icabında bir atlama taşı görevini de yapacak durumda idi. Türk topraklarına ve üslerine çok yakın bulunması ve özellikle lojistik destek bakımından dolayı Doğu Akdeniz'de tek Hıristiyan kalesi olarak kalan Kıbrıs'ın elde edilmesine karar verilmiştir.(4)

Kıbrıs Doğu Akdeniz'de Hıristiyan dünyası elinde kalan son kale olması nedeniyle, Katolik Hıristiyan dünyası ,Müslüman Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmekte güçlük çekmeyecek İspanya Kralı Philip II ile Papa ve Venedik arasında üçlü bir ittifak yapılacaktı. Ancak döneminin süper gücü Osmanlı Devleti Kıbrıs'ı 1571'de fethederek 307 yıl sürecek hükümdarlığını 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan yenilgiye ayrılarak imzalamak zorunda kaldığı Ayestafanos Antlaşması 'na kadar sürdürmüştür. İmzalanan bu Antlaşma ile Rusların Boğazlara bu derece yaklaşmasını Akdeniz ve Hindistan'la olan bağlılık ve bölgesel menfaatlerine tehdit telakki eden İngiltere başta olmak üzere , Balkanlar'a Rus nüfusunun yayılmasını kendileri için tehlikeli gören Avrupa devletleri ,Ayestafanos Antlaşması'nı tadil etmeyi düşündüler ve Berlin'de bir kongre toplantısına Rusya'yı ikna ettiler. Toplanan kongre İngiltere'nin Kıbrıs Adası'nın terk şartını hazırlayacaktı.(5)

3 Halil Fikret Alasya, Kıbrıs Tarihi, Ankara , Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1964 s.45.

4 Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi – Kıbrıs Seferi, s.11

5 Alasya , Kıbrıs Tarihi, s.106 -107.

Dini özgürlükleri kısıtlanan, baskı altına alınan Ortodoks Kıbrıs Rumlarının Osmanlılardan yardım istedikleri ve fetih sırasında Osmanlılara yardım ettikleri bilinmektedir.

Osmanlılar, adada idari sistemi yeniden düzenlediler. Venedik döneminde baskılar sonucu azalan ada nüfusunu dikkate alarak, ekonomiyi canlandırmak, toprakları işlemek ve adadaki Türk nüfusunu arttırmak için, 21 Eylül 1571 tarihini taşıyan “Sürgün Hükümü” ile 5721 hanenin Kıbrıs’a göçünü sağladılar

Antalya, Kayseri, Karaman, İçel yörelerinden “Sürgün Hükümü”nde belirtilen özelliklere uyan ailelerle, adada gönüllü kalan yirmi bin askerle birlikte, eksikliği duyulan işgücü sağlanmış oldu.

Ortodoks Kilisesinin, Latinlerin egemen olduğu dönemde, üç asır boyunca alınan yetkileri Osmanlı yönetimiyle birlikte geri verildi.

Başpiskoposa, yerli halkın dini liderliğinin yansira halkının “ETNARK”ı, yani Osmanlı Hükümeti nezdindeki siyasal temsilcisi olma hakkı verildi. Etnark şikayetlerini doğrudan padişaha yapma yetkisine de sahip oldu

Halktan topladığı vergiyi Osmanlı Hükümetine ödeyen Ortodoks kilisesi, zaman içinde halktan Osmanlıya ödediğinden fazlasını toplayarak Kıbrıs’taki en büyük toprak sahibi konumuna geldi.

Osmanlı nüfusu mensup olduğu dinlere göre milletlere bölünmüştü. Müslümanları “Müslüman Milleti”, bütün Musevilerin “Musevi Milleti ”ne mensup olması gibi... Her milletin imparatorluk içinde yarı bağımsız hareket ettiği söylenebilir. Milletler kendi kurallarını uygulamakta, kendi mezarlıklarını, okul ve kiliselerini yönetmekte; evlenme ve boşanma gibi medeni hukuk konularında yetkiye sahiptiler.

6) ömer Lütfü Barkın, Osmanlı İmparatorluğu nda Bir iskan ve Kolonizasyon Metodu olarak Sürgünler “ik.Fak.mec.c.XI,kıs. I,s.550-553.

(7) Seyit Yolak, 1571 den Günümüze Kıbrıs Türk Yönetimleri, K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Kültür Dizisi 13. Kitap, Lefkoşa 1989 s.16

Kıbrıs halkının “Millet Sistem” inin bir parçası haline gelmeleri ile 1878’e kadar barış içinde yaşandı. Zamanla güçlenen Kilisenin kışkırtmasıyla 1821 yılında “ENOSİS” istemiyle başlayan isyan girişimi başarılı olamadı.

Osmanlı İmparatorluğu, XIX. Yüzyılın sonlarına doğru zayıfladı ve Rus Çarlığı ile giriştiği 1877-1878 savaşını kaybetti. 5 Mart 1878’de Ruslarla, “Ayastefanos” antlaşmasını ağır şartlarla imzaladı.

Bu antlaşmada, Osmanlıların Ruslara yüklü bir harp tazminatı ödemesi şartı da vardı. Bu tazminat ödenene kadar Kars, Ardahan, Batum Rus yönetiminde kalacaktı

4.KIBRIS’DA İNGİLİZ DÖNEMİ

4.1 Kıbrısın İngilizlere Geçiş Süreci

İngiltere, Rusya’nın genişleme ve özellikle Güneye inme girişimlerinden tedirgin oldu. “Ayastefanos” Antlaşmasını çıkarlarına uygun bulmadı. Osmanlı İmparatorluğu ile dayanışma içine girdi. Bu dayanışma çerçevesi içinde İngiltere, Avusturya’nın da desteğini sağlayarak, “Ayastefanos” Antlaşmasınının 13 Temmuz 1878’de, “Berlin” Antlaşmasıyla ortadan kaldırılmasını sağladı.

İngiltere, stratejik önemi olan Kıbrıs’ı istiyordu. İngiliz Büyükelçi Henry Layord, 25 Mayıs 1878 günü, Ruslara karşı bir “İttifak” teklif etti. İngiliz Başbakanı Lord Salisbury’nin “Kıbrıs’ı silah kullanarak zorla işgal edebileceklerini” ifade etmesine rağmen, 4 Haziran 1878’de imzalanan “Savunma Paketi” ile adanın yönetimi, doksan iki bin altın karşılığı İngiltere’ye devredildi

1 Temmuz 1878’de bu Antlaşmaya ek bir protokol imzalandı. Protokol hükümlerine göre, eğer Rusya zapt ettiği yerleri Osmanlı Devletine geri verecek olursa, İngiltere adanın yönetiminden vazgeçecekti. Ancak, daha sonra Rusların Doğu’dan çekilmesine rağmen, İngiltere adanın yönetimini devretmeyecekti.

8.Fahri Armaoğlu ,” 20. Yüz Yıl siyasi Tarihi” Türkiye iş bankası Kültür Yayınları No: 252 Ankara 1984 , s.43

9. Murat Sarıca ,”Siyasal Tarih” Filiz Kitabevi, İstanbul 1980, s.194 -196.

12 Temmuz 1878’de adaya İngiliz bayrağı çekildi. İngilizler, adadaki Rum çokluğun desteğini sağlamak amacıyla, Türk sivil idaresini, sivil okullarda yetişen Rum memurlarla değiştirmek istediler. Ortodoks papazlar ise, güçlerinin azaltılmasını istemiyorlardı. Ada halkını İngilizlere karşı kışkırtma hareketlerine başladılar.

Osmanlı İmparatorluğu’nun I. Dünya Savaşı’nda, 29 Ekim 1914’de “İtilaf Devletleri’nin yanında savaşa katılmasını fırsat bilen İngiltere, 5 Kasım 1914 yılında Kıbrıs’ı ilhak ettiğini açıkladı.

4.2. İngiltere ve Türkiye’nin Tutumu

Türkiye, İngiltere’nin Kıbrıs’ı ilhak kararını Lozan Barış Antlaşması’nın 20. maddesi ile tanımıştır. 20. madde “Türkiye, 5 Kasım 1914 tarihinde, İngiltere Hükümetince ilan edilen Kıbrıs’ın (İngiltere’ye) katılımını tanıdığını bildirir.

Tanımadan itibaren, İngiliz vatandaşlığını kabul etmeyen sekiz bin civarında Türk adadan Türkiye’ye göç etmiştir. Buna karşılık, Lozan’ın nüfus mübadelesiyle ilgili hükümleri ilhak nedeniyle Kıbrıs’ı etkilemedi. Adada önemli sayıda Rum nüfus kaldı.

Lozan Antlaşması 20. maddesi ile adanın İngiltere’ye ilhakını yeniden değerlendirilmesi durumunda ilgili taraf olma hakkını korumuştur. 16. madde “Türkiye, işbu antlaşmada belirtilen sınırlar dışında bulunan topraklar üzerindeki ya da bu topraklara ilişkin olarak, her türlü haklarıyla sıfatlarından ve egemenliği işbu antlaşmada tanınmış adalardan başka, bütün öteki adalar üzerindeki her türlü haklarından ve sıfatlarından vazgeçmiş olduğunu bildirir. Bu toprakların ve adaların geleceği (kaderi) ilgililerce düzenlenmiştir ya da düzenlenecektir.”

Maddenin bu şekliyle kabul edilmesi, ENOSİS girişimlerinin başlamasıyla birlikte, Türkiye’nin Kıbrıs sorununda ilgili taraf olma hakkının hukuki dayanağını oluşturdu

Yunan hükümeti de Lozan Antlaşmasının 16., 20. ve 21. maddelerine göre adanın İngiltere egemenliğini tanıdı; fakat Yunan halkı Enosis için çalıştı.

(10) Güner Göktuğ, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni Hazırlayan Siyasal Nedenler, Nisan-1990, s.34

5. “MEGOLO IDEA” (PANHELİZM) ve ENOSİS

5.1.Megalo Idea'nın Tanımı

XVIII. yüzyıl sonları ile XIX. Yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Yunan eyaletlerinde Milliyetçilik akımı hızla yayıldı ve Yunanlılar Türklere karşı ayaklanmaya başladılar.Bağımsızlık savaşını bir haçlı seferine dönüştürdüler. Harvard Üniversitesi'nden Profesör Dennis Skiotis'in belirttiği gibi “Ne Mora'da, ne de bütün dünyada tek bir Türk bırakmayın ayakta” dizelerini tekrarlıyorlardı

1829 Edirne Antlaşmasından sonra, yeni Yunan devletine Mora Yarımadası, Attika, Siklat Takımadaları ve Atina'nın kuzeyinde dar bir toprak parçası verildi. İngiltere, Fransa ve Rusya'nın gözetimine muhtaç kaldı. Ülkenin yönetimi de “Bavyeralı Otto”ya bırakılmıştı.

Bu durum Yunanlıların onuruna dokundu. Bazı önderler, Romalılışmaya duyulan özlemi ulusal ideoloji haline getirdiler. Bu “Megolo İdea” yani “Büyük Ülkü”dür. Büyük ülkünün hedefi “Bizans İmparatorluğu'nun yeniden kurulmasıdır. Tabii en parlak devrindeki haliyle. Bir anlamda ülküsel bir anavatan yaratma çabaları vardı

5.2. Enosis'in Tanımı

“Megolo İdea”yı gerçekleştirmenin yolu “ENOSİS” yani yeni kurulan Yunanistan'a katılmadır.Yunanlılar, 1912'de Osmanlı İmparatorluğu İtalya ile savaşta iken Makedonya'nın büyük bir kısmını ele geçirdiler ve Girit'i ilhak ettiler. Bir başka hedefleri Kıbrıs ile birlik olmak, yani ENOSİS kurmaktı.

Osmanlı Devleti, adanın yönetimini 1878'de İngilizlere bırakmıştı. İngilizlerin adadan çıkmaya niyetli olmadığını görünce Yunanlılar ve ENOSİS taraftarı Kıbrıslı Rumlar, İngilizlere karşı savaşmaya başladılar. Kıbrıslı Rum ruhban sınıfı ENOSİS'i şiddetle savunuyordu. Birleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla “Vatansever Dernekleri” kuruldu.

(11) Stephan G.Xydis, Modern Greek Nationalism, 1971 s. 207-258

(12) Pierre Oberling, “Bellapais'e Giden Yol” çeviri Mehmet Erdoğan , Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1988, s,8

Kıbrıs Kilisesi özerkti. İstanbul Ortodoks Patriğine tabi değildi. 1850’de Yunanistan’daki Ortodoksların kurduğu muhtar Kilise üzerinde, daha önce kurulması nedeniyle üstünlüğü vardı Osmanlı yönetimi döneminde Kilise Kıbrıs’daki en zengin toprak sahibi olmuştu

6.İNGİLİZ YÖNETİMİ DÖNEMİNDEKİ ENOSİS FAALİYETLERİ

İngiltere, Osmanlılara yenilen Rus tehdidi karşısında Osmanlı İmparatorluğu’nun “Yüksek menfaatlerini gözetmek amacıyla” imzalanan Savunma Pakti’na dayanarak adaya çıktı. Ancak, Osmanlı Devleti, Kıbrıs’ı kayıtsız şartsız değil vekaleten ve geçici bir koşulla İngiltere’ye devretmişti.

1881 Yılında yapılan nüfus sayımında, İngiliz askerleri hariç, 45.458 Müslüman, 137.631 Rum Ortodoks yaşadığı belirlenmişti. Çoğunlukta olan Rum nüfus, İngilizler geldiğinde adanın Yunanistan’a verileceğine inanmıştı.

1915 yılında , Yunanistan ‘ın itilaf devletlerine katılmasını teşvik amacıyla , İngilizlerin adayı bir süre için Yunanistan’a vermeyi düşünmeleri Enosis yandaşlarını cesaretlendirdi. 30 ekim 1818 Mondros Mütarekesi , Megola idea ‘nın özünün önemli bir kısmına hasar verdi.

Aralık 1930 da Türkiye ve Yunanistan Doğu Akdeniz’deki statükoyu yeniden onaylayan bir anlaşma imzaladı. Ancak, Yunan diplomat Panayitus Pipinelis ‘yeni statükonun kabulünün Bizans imparatorluğunu yeniden canlandırma isteğinden vazgeçildiğini anlamına gelmeyeceğini ‘ açıklıyordu.1930 ‘larda Megola İdea ‘üçüncü Yunan Uygarlığı efsanesi olarak yeniden ortaya çıktı.

1 Mayıs 1925 ‘de ada , kraliyet sömürgesi olarak ilan edilince , Rumlar hayal kırıklığına uğradılar ve eylemelere başladılar.

(13) Pavlu Hidiroğlu “Kıbrıs Kikka Manastırındaki Osmanlıca Belgeler”, Lefkoşa 1973,C.I. s.583

(14) Ahmet C. Gazioglu “Kıbrıs Sorunu ve Bağımsızlık”, Lefkoşa 1986, s.14

Diğer yandan Yunanistan'daki Enosis amaçlı faaliyetler Atina da ' Kıbrıs Merkez Komitesi ' ve ' Kıbrıs Dostluk Derneği ' Kıbrıs Ulusal Bürosu gibi derneklerin oluşturulmasıyla devam etti.

Kıbrıslı Rumlar, yönetime baskı yapmak amacıyla bir dizi siyasi örgüt kurdular. Bunların en güçlüsü 1921 ' de kurulan Milli örgüt' tü. amacı Enosis için gereken her yoldan mücadele etmektir. 1930 -1931 yıllarında, adadaki gençliği Enosis yolunda örgütlemek üzere 'Milliyetçi gençlik kulüpleri 'kuruldu.

Enosis amaçlayan ilk silahlı eylem olan 1 Mayıs 1925 isyanında vali konağı yakıldı. Elebaşı papaz Nikidimos, halkı kışkırtmak için yaptığı konuşmada amaçlarının 'ENOSİS' olduğunu açıkça ortaya koymuştu.(15) Bu isyanda Yunanistan'ın Kıbrıs Konsolosu Kyrou 'nun etkin rol üstlendiği anlaşıldığından İngilizler tarafından sınır dışı edilmişti.

İsyan girişiminden sonra Anayasa rafa kaldırıldı. Siyasi partiler kapatıldı . okullarda Yunan ve Türk tarihi'nin öğretilmesine kısıtlamalar getirildi. Yunan başkanı Venizelos 'a 29 Ekim 1931 de İngiltere'nin Kıbrıs 'ı er geç Yunanistan 'a terk edeceğine kaniyim diyordu.(16) Yunanistan'ın 2.nci Dünya Savaşına İngiltere safında girmesi ve savaşın müttefiklerin zaferiyle bitmesi İtalyanların On iki Adayı 15 Şubat 1947 de Paris 'te imzalanan antlaşma ile Yunanistan'a bırakmaları ENOSİS' umutlarının canlanmasını sağladı . bu dönemde (12 Haziran 1942) Yunan kralı 2. George ve Yunan Başkanı ,Amerika Birleşik devletleri başkanı Roosvelt'den 1944 de ise Yunan Başbakanı G.papandreou İngiliz başbakanı Churchil'den adanın Yunanistan'a bağlanmasını talep ettiler . 21 Ağustos 1944 te ise Yunan başbakanı G.Papandreou , İngiliz Başbakanı Churchil 'den adanın Yunanistan'a verilmesini istiyordu.(17)

(15) Vehbi Zeki, "Kıbrıs Tarihi" Lefkoşa, s.105

(16)Pierre Oberling, "Bellepays 'e Giden Yol", " Kıbrıs Türklerinin Kuzey Kıbrıs'a Zorunlu Göçü" Çeviri : Mehmet Erdoğan , Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1988,s.31

(17)Sebahattin İsmail, 1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Kıbrıs Sorunu, kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yayınları

1947 'de İngilizlere sunulan 'Muhtariyet Planı ' kabul edilmedi. Bunu Jackson Planı izledi. 1948 İngiliz Hükümetinin hazırladığı Anayasada dahili özerkliğe yer verildi. yasama organı, 4 İngiliz görevli ve seçimle gelen 18 Kıbrıslı , 4 Türk temsilciden oluşuyordu. Rumların tepkisi ile bu Anayasa uygulanmadı. Anayasanın reddine, Makarios Enosis propagandacısı olarak etkili oldu.

Makarios , 15 Ocak 1950 'de kiliselere konan , ' Enosis istiyorum' başlıklı defterlere atılan imzalarla bir Plebisit düzenledi. Makarios, aynı yıl Kıbrıs Başpiskoposu ve Rum cemaati lideri seçildi.

Kıbrıs'ın kendi kaderini belirleme sorunu (self determination) Yunanistan tarafından , 1954 yılında Birleşmiş Milletlere getirildi. Adanın nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Rumlar , Kıbrıs 'ın geleceğini tayin etme hakkında sahip olmalıdır' görüşünü savundular; ancak Birleşmiş Milletler Siyasi Komisyonunca , bu öneri reddedildi.

Enosis 'i gerçekleştirme hareketi içinde Makarios , emekli Yunan subayı olan Kıbrıs kökenli Grivas ile işbirliğine girdi. Grivas , 1954 Mart ayından itibaren , Kıbrıs'a yerleşti. ' Ethniki Organosis kypriakon Agoniston'(Kıbrıs Mücahitleri Ulusal Örgütü) kısaca EOKA olarak tanınan ihtilalci yer altı ordusu kuruldu.

Diğer yandan ,Dünya kamuoyunu etkilemek için yoğun propaganda faaliyetlerine girişildi. 1955 yılında önerilen ,1.Mac MİLLAN Planı , Ve 2. HARDİNG Planları ,1956 'da RODCLIFFE Planı , 1958 'de 2. MAC MİLLAN Planları ENOSİS için gerilla faaliyetlerini hızlandıran Rumlar tarafından kabul edilmedi, çatışmalar şiddetlenerek sürdü.

Kıbrıs 'ta yoğunlaşan çatışmaların sonuçlandırılması için Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın uzlaşması neticesinde 1959 yılında gerçekleştirilen, Zürih ve Londra konferansları sonunda imzalanan Antlaşmalar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğuşunu hazırladı.

7-İNGİLİZ YÖNETİMİNDE KIBRIS

7.1 Kıbrıslı Türklerin Mücadelesi

Adanın İngiliz yönetimine gelmesiyle ,Kıbrıs Türklerinin ,Kıbrıs'ta ayrı bir halk olarak kişilik kazanma mücadelesi başladı .Türkler , kültürlerini , benliklerini korumak ve Enosis'in gerçekleşmesini önleme savaşını birlikte sürdürdüler. Baskılar sonucu bir çok Türk adayı terk etti . Evkaf idaresi ,İngiliz yönetiminin organı haline getirildi. Müftülük makamı iptal edildi. Şer'i mahkemeler , İngiliz denetimine alındı.(18) Enosis Propagandalarına karşı çıkacak bir yayın organı Zaman Gazetesi'ni 1841 de yayınlanmaya başladılar.

1918 yılında oluşturulan ‘‘meclis’i Milli ‘‘ etkin olamadı. Enosis’e karşı aktif çalışmalar yapmak amacıyla 1930 yılında kurulan ‘‘ Milli Cephe ‘‘ grubu , 1942 yılında Dr. Fazıl Küçük ve Necmi Avkıran ile birleşerek ‘‘ Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu’nu kısa adıyla ‘‘KATAK’’ı kurdular

Kıbrıs Türklerinin ilk kez bu kuruluşla, kendilerini azınlık olarak nitelemeleri, sakıncalar doğurmuş ve bunlar günümüze kadar yansımıştır. Daha sonra kurulan İstiklal Partisi, Makarios’un Enosis için yaptığı plebisite karşı çıktı.

25 Nisan 1944’de kurulan daha sonra ‘‘Kıbrıs Türktür’’ adını alan ‘‘Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi’’, kısa sürede her kazada örgütlendi ve Kıbrıs Türkleri arasında ilgi gördü. Bu arada, terör faaliyetlerini başlatmış olan EOKA’ya karşı, ‘‘VOLKAN’’ adlı yeraltı direniş örgütü kuruldu. Artan Enosis propagandaları sonucu, Türk toplumundaki, tüm kurum ve kuruluşları birleşerek, ‘‘Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ’’nu oluşturdular. Tedhiş hareketleri için, Birleşmiş Milletler, İngiltere ve tüm dünya ülkelerinin dikkati çekildi. Tüm Siyasi partiler ise, ‘‘Kıbrıs Türk Milli Birliği’’ adıyla birleştiler.

(18) Pierre Oberling , ‘‘ Bellapaise Giden Yol, s.43

(19) Sabahattin İsmail, 1571 den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Kıbrıs Sorunu (İç Etkenler)

7.2. İngiliz Hükümeti'nin Olaylara Karşı Tutumu

İngiliz Sömürgeler Bakanı, Aralık 1956'da Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada, Kıbrıs'ın Türkiye ve Yunanistan arasında taksim edilmesini önerdi. Bu fikir Türk toplumu tarafından benimsendi, bağımsız iki toplumlu bir devleti kurulması çözümüne olumlu yaklaşıldı.

Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanlığına, 1957 yılında Rauf Denктаş seçildi ve daha etkin bir çalışma dönemine girildi.

Diğer yandan İngiltere, Kıbrıs'a “Muhtariyet” (Self Government) vermek düşüncesi ile sivil Vali Lord Vinster'i adaya göndermiş bir Danışma Meclisi oluşturmasını istemişti. Bu Meclise çağrılan 7 Türk temsilciden biri, Rauf Denктаş'tır. Jackson Planı gibi sunulan diğer Muhtariyet planlarına Türkler sıcak bakarken, Rum üyeler kabul etmediler.

7.3. EOKA ve VOLKAN Yeraltı Örgütleri

“EOKA”nın terör eylemlerinin gittikçe yoğunlaşmasıyla, 1955'lerde Türkiye'nin desteği sağlanmaya çalışıldı. Daha önce kurulan, “9 Eylül Cephesi” ve “Volkan” gibi yerel örgütlerden sonra, Türkiye'nin desteğinde oluşturulan “Türk Mukavemet Teşkilatı”, kısaca TMT ile direniş ve savunma örgütlenmesi tamamlandı. Rauf Denктаş, Kemal Şemiler ve Rıza Vuruşkan'ın, 1 Ağustos 1958'de kurduğu TMT, EOKA'nın Kıbrıs Türklerine karşı yönlendirdiği saldırıların önünün alınmasına, toplum moralinin yüksek tutulmasına, can kaybının en aza indirilmesine büyük katkıda bulundu.

8. 1955 EOKA Dönemi ve Göç Hareketleri

8.1. Kıbrıslı Türklerin Göçü

EOKA'nın faaliyete geçerek tedhiş ve terör eylemlerine giriştiği 1 Nisan 1955 ile Akritas Planı çerçevesinde Türkleri top yekün imhaya yönelik olarak 21 Aralık 1963 tarihinde başlattıkları saldırılara kadar geçen dönemde pek çok Kıbrıslı Türk Kıbrısı terk eder ve yurtdışına göç eder. Bu dönemin ilk göç hareketleri ise Kıbrıslı Türk polislerle ilgilidir.

Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulma yolunda başlatılan ikili görüşmeler sırasında Rum ve Yunan tarafının 1955 sonrasında EOKA terörünün durdurulmasında yardımcı olmak üzere tamamen Türklerden oluşturulan özel polis gücü olan Komando Birliği'nin dağıtılması yönündeki istekleri kabul edilir. 1959 yılı sonunda bu birlik lağvedilerek personelin çoğu 400 İngiliz Sterlini ödenerek emekliye sevk edilir. Personelin bir kısmı İngiltere'ye göç ederken,(20) bir kısmı da daha sonra oluşturulan Kıbrıs Cumhuriyeti Ordusu'na katılır. Bu dönemde EOKA'ya karşı İngilizlerle beraber mücadele etmiş olanlarla birlikte yaklaşık 10 bin kişilik bir grup ada dışına göç edecektir. Ayrıca özellikle Temmuz 1958 tarihinde güvenlikleri tehlikede olan Kıbrıslı Türklerin daha güvenli görülen bölgelere doğru toplu göçleri(21) ve ilk etapta 6.000, ikinci etapta ise 16.000 Türk insanının güvenli bölgelere aktarılması söz konusudur. Sadece 28 Temmuz 1958 tarihinde Dr. Fazıl Küçük'e Baf ve Limasol bölgelerindeki 15 Türk köyünden göçle ilgili müracaat olmuştur.(22) Bu arada bazı Kıbrıslı Türkler de Türkiye'den yardım talebinde bulunurlar.

8.2. EOKA'nın Terör Faaliyetleri

1958–1963 döneminde tam 103 Türk köyü silahlı EOKA'cılar tarafından basılarak taş taş üstünde kalmayacak şekilde yerle bir edilir. Bu köylerde yaşayan 18.667 Türk köylü ile diğer köylerde Rumlarla beraber yaşayan 30.000'den fazla Kıbrıslı Türk can güvenliklerini sağlayabilmek amacıyla daha büyük ve güvenli yerleşim bölgelerine göç ederler.

1960 yılında 573.566 olan nüfusun 104.942'si Türk, 468. 624'ü Rum'dur. Yüzdeler oran ise %18.3 ve %81.7'dir. 1959 yılında adadan yurtdışına göç eden 6250 kişinin 1248'i Türk, 4211'i ise Rum olur. İngiltere'ye göç eden 5809 kişiden tahminen 1160 kişisi ise Kıbrıslı Türklerdir. 1960 yılında adadan göç edenlerin sayısında gözle görülür bir yükselme fark edilir. Buna göre göç eden toplam 14.589 kişiden 2220'si Türk ve 11.764'ü ise Rumlardır.

20 Neriman Cahit, "Harid Fedai", Ortam, 15 Kasım 1991, Lefkoşa.

21 Kıbrıs Türk Milli Arşivi, Basın Koleksiyonu, Nacak, 6 Ocak 1961, Lefkoşa.

8.3 EOKA'ya Karşı Çözüm Çabaları

1966 yılı Şubat ayından itibaren göçmenlerin sorunlarına kalıcı çözüm bulabilmek ve onları bu sıkıntılı ortamdan uzaklaştırabilmek amacıyla göçmen sorununu tamamen çözecek bir iskân projesiyle ilgili çalışmalara başlanır ve bu konuda sorumluluk Planlama ve İnşaat Dairesi'ne verilir. Bu konuda yapılan ve bir ay içerisinde tamamlanan etüt çalışmaları ve kasabalarla köylerden gelen verilerin değerlendirilmesi sonrasında hazırlanan Kıbrıs'ta Göçmenlerin İskânı Projesi, 7 Mart 1966 tarihinde tamamlanır. Söz konusu projeye göre 18.860 nüfuslu toplam 4.750 göçmen ailesinden 1.673 aileye yeni evler yapılması ve 418 ailenin de halen yaşamakta oldukları evlerinin bakım ve onarımının yapılması kararlaştırılır. Türkiye'nin Kıbrıs'ta göçmenlere yönelik olarak yapılan göçmen evleri için tahsisatı proje tamamlandığında toplam olarak 1.132.992 Kıbrıs Lirası'na ulaşacaktır.(22)

31 Mart 1966 tarihi itibarıyla ada sathında göçmen aile sayısı 4440 olup bunlardan 2245 göçmen ailesi Lefkoşa bölgesinde, 275 aile Lefkoşa merkezde, 146 aile Mağusa'da, 455 aile Limasol'da, 287 aile Larnaka'da, 481 aile Baf'ta, Erenköy ve Yeşilırmak da dahil Lefke'de ise 551 ailedir. Lefkoşa'da 679, Lefkoşa merkezde 180, Mağusa'da 55, Limasol'da 200, Larnaka'da 160, Baf'ta 93, Lefke'de 551 olmak üzere toplam 1673 ailenin ise eve ihtiyacı bulunmaktadır.(23)

9-Kıbrıs Bakır Madeni ve Önemi

Tarih boyunca vazgeçilmez stratejik ve ticari bir üs olarak görülen Kıbrıs'ın 10 bin yıllık tarihi incelendiğinde ilk çağlardan günümüze kadar, Akdeniz kültür tarihinin ön sıralarında yer aldığı, Anadolu'yla ilişkisinin, Neolitik devirde başladığı bilinmektedir. Kıbrıs'ta bulunmayan obsidiyen taşı, Kıbrıs'a 70 kilometre uzaklıkta olan Anadolu'da Toroslardan gittiği, Kıbrıs ahalisinin küçük kayıklarla Anadolu'ya geçerek

22 Bu köyler Amargeti, Anarita, Moronero, Myrmikoph'tur. Oberling, a.g.e., s.80. Ayrıca Bakınız Ahmet C. Gazioğlu, Two Equal And Sovereign Peoples, Lefkoşa, 1997, s. 25-26.

23 Dışişleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürü Tanju Ülgen imzasıyla 14 Kasım 1966 tarihinde Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğüne gönderilen yazı. BCA.030.01.64.398.11.

Toroslardan obsidiyen taşı aldıklarını, arkeolojik çalışmalar sonucu ortaya çıkan buluntulardan anlıyoruz. Kalkolitik Çağda bakırın keşfi ve Kıbrıs'taki bakır madenlerinin işletilmesiyle, adanın kültürel ve siyasi gelişiminde yeni ufuklar açılmış, bakır, Kıbrıs'ın dış dünya ile bağlantı kurmasının, Anadolu ve Doğu Akdeniz ülkeleriyle ticari ilişkilere girmesinin yolunu açmıştır. Uzun yıllar boyunca diğer kültürlerden kopuk olan Kıbrıs kültürü, bakır ticareti sayesinde Anadolu, Suriye, Mısır ve Filistin'le yakın ilişkiye girmiş, bu ilişki sonucunda, Yunanlılara demir kullanma sanatını öğretmiş, hatta bir dönem Anadolu'nun bakır eşya gereksinmesinin büyük bir bölümünü de karşılamıştır.(24)

1912 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nden Charles Godfrey Gunther isimli bir maden mühendisi, maden araştırmalarında bulunmak için Ortadoğu'ya bir gezide bulunuyor. Bu arada 1913 yılında Kıbrıs'a geliyor. Ada üzerinde yapmış olduğu araştırmalarda Lefke Kasabası'nın civarındaki Foucassa Tepesi denilen bölgede bol miktarda bakır ve kükürt madenine rastlıyor. ABD'de maden işletmelerinin sahibi olan Philip Wiseman ve Seeley Wintersmith Mudd, Gunther'in uyarıları neticesinde Kıbrıs'taki bakır rezervleri ile ilgilenmeye başlıyorlar.

1913 yılında Fugasa (Foucassa) Tepesi'ndeki bakır madenleri çalıştırılmaya başlanıyor. İngiliz Sömürge yönetimi'nden maden arama izni alınıp, Amerika Birleşik Devletleri'nden maden aramada kullanılan sondaj makinası ve uzmanlar getirilmiştir. Madende çalışacak işgücü bölgedeki Türk ve Rum Toplumlar'ndan sağlanmıştır. 1916 yılında maden tünelleri tamamlanıp, bakırın ihraç edilmesini kolaylaştıracak Fugasa Tepesi'nden Gemikonağı'na (Xero) kadar olan demiryolu şebekesinin yapımına başlanıyor. Mart 1916 yılında ise Kıbrıs Maden Şirketi (CMC) New York Eyaleti yasalarına uygun olarak resman kuruluyor. Maden ocaklarında çalıştırılmak üzere 350 işçi işe alınıyor. Fugasa Tepesi'nden çıkarılan bakır madeni Pendaya Köyü (Yeşilyurtköyü)

Mart 1916 yılında ise Kıbrıs Maden Şirketi (CMC) New York Eyaleti yasalarına uygun olarak resman kuruluyor. Maden ocaklarında çalıştırılmak üzere 350 işçi işe alınıyor. Fugasa Tepesi'nden çıkarılan bakır madeni Pendaya Köyü (Yeşilyurt) yakınlarında depolanmaya başlanıyor.

24 http://www.maden.org.tr/etkinlikler/kkibris_yeraltikaynaklari/

Kıbrıs Maden Şirketi, Lefke Kasabasının güney batısında Karadağ denilen bölgede de maden aramalarında bulunuyor. ve orada da olumlu sonuç alınıyor. 1921 yılında Gemikonağı'nda portakal ihracı için kullanılan limandan bakır madeni vapurlara yüklenip ihraç ediliyor.

1922 yılında Foucassa Tepesi yöresinde Skuriotissa bölgesinde madende çalışan işçiler için küçük lojmanlar yapılıyor ve daha fazla işçi alınıyor. Böylece bölge, maden işletmelerinden dolayı nüfus çeken bir özelliğe kavuşuyor. 1923 yılında karadağ bölgesindeki maden arama çalışmaları yoğunlaşıyor.1924 yılında maden ihracını kolaylaştırmak için Gemikonağı'nda Kıbrıs Maden Şirketi (CMC) tarafında bir liman inşa ediliyor.

Bu dönemde salgın haline gelen sıtma hastalağı, işçilerin hastalanmasına ve maden ocaklarının normal çalışmasına engel oluyordu. Sıtma hastalığının nedeni olan bataklıkların kurutulması için kıyı boyunca okaliptüs ağaçları dikiliyor. Pendaya Köyü (Yeşilyurt) yakınlarında bir hastane inşa ediliyor. 1926 yılında yeni inşa edilen limanın yanına madenin işlemlerini sağlayacak bir fabrika kuruluyor. Fabrikanın yakınlarına da bir işçi köyü kuruluyor ve ismine de Xero deniliyor.

1926 yılından sonra Kıbrıs Maden Şirketi (CMC) genişleme sürecine giriyor. İşçi sayısını çoğaltıyor. Özellikle Baf Kazaz'ından maden bölgesine işçi akını başlıyor ve Lefke'nin nüfusu hızla artıyor. 1928 yılında Lefke'nin Karadağ Bölgesi'ne ikinci bir işçi köyü kuruluyor. Lefke kökenli ailelere ait birçok araziler, kantin işletme imtiyazı verilmek sureti ile CMC tarafından satın alınıyor. 1930 yılında Gemikonağı (Xero) yakınlarında kurulan fabrika genişletiliyor. 1937 yılında CMC'nin tüm işletmelerinde çalışan işçi sayısı 2595'ten 5720'ye yükseliyor.

CMC, nüfus artışı ile bölgede meydana gelen sorunları çözmek için geniş bir sağlık ve sosyal yardım programı uygulamaya başlıyor. eğitim sorununu çözmek için bölgeye 7 tane ilkokul açıyor. Başta Pendaya (Cengiz Topel) Hastanesi olmak üzere birçok klinikte çocuk bakımı ve doğum öncesi eğitimi verilmeye başlanıyor. Anaokullar açılıyor. Beslenmeye de önem verilerek, okullarda süt, yoğurt, dondurma bedava veya çok az bir ücretle verilmeye başlanıyor. (25)

25 <http://www.kibris.net/kktc/kurumlar/lefkectd/tarihi.htm>

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

1. TÜRKİYE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

1.1.Makarios dönemi

Türkiye'nin, Kıbrıs konusunda hazırlıksız olmakla birlikte, Yunanistan ile iyi ilişkiler kurma kaygısı nedeni ile de gösterdiği bu tavıra rağmen Rumların enosis faaliyetleri kesintisiz devam edecek, 18 ekim 1950 de Kıbrıs Ortodoks kilisesi başpiskoposluğuna seçilen ve enosis hareketi ile özdeşleşmeye başlayan Makarios,(1) 20 ekim 1950 de şöyle yemin edecektir. “Millî bağımsızlığımızın gerçekleşmesi için mücadele edeceğime ve Kıbrıs'ı anavatan Yunanistan'a ilhak tan asla vaz geçmeyeceğime yemin ederim.” (2)

Makarios başpiskopos olarak göreve başladıktan sonra ısrarlı girişimleri sonunda 1950 yılı içinde Atina ile Kıbrıs Rum Ortodoks kilisesi'nin ortak Kıbrıs stratejisini hazırlamasını sağlamıştır. Belirlenen bu stratejiye göre adanın bağımsızlığına yol açacak tüm anayasa girişimlerine karşı çıkılacak, Kıbrıs'ta ve dış dünyada enosis için yoğun çaba harcanacak ve enosisi gerçekleştirmeye yönelik self determination yani kendi geleceğini kendisinin tahin hakkının tanınması için Birleşmiş Milletlere başvurulacak tüm bu amaçları gerçekleştirmek için Yunanistan'daki ilgili örgütlerle iş birliği halinde silahlı bir mücadele için gerekli hazırlıklara yapılarak gençlik örgütleri kurulacaktır. (3)

4 şubat 1950 de ada da Yunanistan'ın tahrik i ile kilse tarafından enosis için gayri resmi bir plebisit yapılmış ve plebisite katılan 224.700 Rum dan 215. 000 i(ada Rumlarının %96 sı) enosis lehinde oy kullanmıştır. Kilisenin 17 nisan 1953 te bu plebisit sonuçlarının tanınması yada yenisinin yapılması talebini İngiliz vali kesin bir dille red edecektir.

1 Hakkı Akalın, İnfaz Yeri Kıbrıs Tarih 19 Ağustos 1974 s. 49

2 Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam C. III s. 209

3 Ahmet C. Gazioğlu, Enosis Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, Ankara, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi 1998, s.2

1.2.Türkiye'nin Orta Yol Bulma Çabaları

Türkiye'nin Yunanistan ile ilişkileri germemek için gösterdiği özen Kıbrıs'taki mevcut statükonun korunması yönündeki tavrına rağmen Makarios tarafından yoğun bir diplomasi ile yürütülen ve Yunanistan tarafından da benimsenen Enosis çalışmalarındaki gelişmeler üzerine daha fazla sessiz kalamayan hükümet 6 ay sonra temkinli bir üslupla Kıbrıs konusundaki hassasiyetini ifade etmeye başlayacaktır.

Dış işleri bakanı Fuat Köprülü 20 ağustos 1951 de yaptığı açıklamada: “ülkemize nispetle coğrafi ehemmiyeti oradaki soydaşlarımızın mühim bir kitle teşkil eylemesi ve tarihi bağlarımızın dolayısıyla Kıbrıs'ın durumunun bizi çok yakından alakadar etmesi tabidir. Adanın bugünkü hukuki vaziyetinin değişmesi için bir sebep görmemekteyiz.”(4) diyerek, 29 ağustos 1952 tarihinde Kıbrıs Türk heyetini kabulünde “şimdi yunan dostluğu vardır dostluklar zaruridir fakat sizinle alakamızı kesmeyeceğiz,” (5) açıklamasını yaparak hem Türk-yunan ilişkilerine hem de Kıbrıs ta bulunan Türk toplumun sorunlarına kayıtsız kalınmadığını açıkça belirtmiştir.

Yunanistan'a göre adada tek bir halk yaşıyordu, Rumlar. Diğerleri azınlık olarak görülüyordu. BM, Yunanistan'ın bu teklifini 14 Aralık 1954 ret etti (6) bunun üzerine Yunanistan'ın desteği ile adada eoka adı verilen tedhiş örgütü kuruldu ve enosis terör ile gerçekleştirilmek istendi. 1955-1959 döneminde ortaya çıkan olaylarda 30 Türk köyü yakıldı ve 200 den fazla Türk öldürüldü.(7)

Bu olaylar üzerine İngiltere, Türkiye ve Yunanistan 29 ağustos, 7 eylül 1955 tarihleri arasında Londra da bir araya gelerek sorunları görüştüler.

4 Zehra Cerrahoğlu Yalçınkaya, Birleşmiş Milletler Gözetiminde Kıbrıs Sorunu ile İlgili Olarak Yapılan Görüşmeler, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, 1998, s. 16

5 Masis Kürçügil, Kıbrıs Dün ve Bugün s. 20

6 http://www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/ingiliz_bm_enosis.html

7 Sebahattin İsmail a.g.e. s. 213.

2.LONDRA KONFERANSI

2.1. İngiltere Hükümetinin Çözümü

1955 yılına gelindiğinde güvenlik ve istihbarat birimlerinin çok gizli damgalı raporunda, Kıbrıs adası'nın askeri ve stratejik açıdan son derece önemli olduğu adanın elden çıkmasının siyasi nüfus kaybına yol açacağı self-determination ve self-government in kabul edilemez olduğu saptamaları yapılmıştı. Bu raporlar doğrultusunda İngiltere Yunanistan'ın enosis talepleri karşısında Ada'daki tek taraf olmamak için Türkiye'yi işin içine çekerek çıkarlarını korumayı planlamıştı. (8)

Konferansta görüşülecek ana gündem maddesinin Kıbrıs olmasına rağmen doğu Akdeniz'in ifadesinin kullanılmamasının sebebi İngiltere'nin Kıbrıs sorununu doğrudan iç sorunu olarak görme eğiliminde olmasından kaynaklanıyordu. (9)Türkiye nin konferansa davet edilmesi İngiltere ve Yunanistan ın yanı sıra Türkiye'nin de adanın geleceği üzerine yapılacak tartışmalarda aynı haklara sahip olması demektir.

Yunanistan davete kısa bir gecikmeyle cevap verirken konferansa katılma kararı sonradan diplomatik bir hata olarak gösterilecek ve Kıbrıs sorunuyla ilgili gelişmelerde bir dönüm noktası kabul edilecektir. (10) Türkiye İngiltere'nin davetini kabul ederek 2 Temmuz 1955 te konferansa katılacağını bildirdi. Yunanistan'ın karar vermede gecikmesinde Makarios un Londra Konferansı'nın bir tuzak olduğunu iddia etmesi etkili oldu. Makarios konferans çağrısının yapıldığı ilk andan itibaren Türkiye'nin bu konferansa çağırılmasına itiraz ederek, Kıbrıslıların hazır bulunmadığı bir konferansın kabul edilemez olduğunu self-determination u esas almayan konferansın hiçbir başarı sağlayamayacağını iddia etti. Makarios bu iddialar ile yunan hükümeti üzerinde baskı kurmaya çalışırken, bir yandan da basın ve yunan kamuoyunu etkilemeye çalıştı.

2.2. Türkiyenin Tutumu

Türkiye ise hem Kıbrıs hem Türk toplumunun haklarını hem de ulusal çıkarlarını uluslararası alanda kayda geçirmek üzere yakaladığı bu fırsatı iyi değerlendirmek için Londra da ortaya koyacağı görüşler ve stratejiler üzerinde çalışmaya başladı.

8 Erol mütercimler, Öke Düşler ve Entrikalar.

9 Cihat Göktepe, "Londra ve Zürih Antlaşmalarının Hazırlık Süreci ve Türk-İngiliz İlişkileri", Türkler, C. XVI 2002 s.945.

10 Ahmet C. Gazioğlu, Enosis Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, s.80-81

Bu arada Yunanistan tarafından yayınlanan ve Türkiye sınırları içinde doğu Trakya imroz ve Bozcaada üzerinde hak iddia eden beyaz kitap gergin olan kamuoyunda öfke yaratırken, Kıbrıs kaynaklı bir haber tepkilerin daha da artmasına sebep oldu.

Habere göre Dr. Fazıl Küçük tarafından İstanbul Kıbrıs Türk'tür Derneği başkanı Hikmet Bil e yazılan mektupta Rumların Türklere karşı toplu katliama girişeceği yolundaki haberlerin Lefkoşe'de yayıldığı belirtilerek, bu haberin tüm dernek şubelerine duyurulması istenmişti. Katliam ile ilgili yayılan bu haberlerin Ankara'da duyulması üzerine hükümet 23 ağustos 1955 te İngiliz büyükelçiliği ne bir nota vererek Kıbrıs'ta devam eden tedhiş hareketlerinin derhal durdurularak Kıbrıs Türk halkının can ve mal güvenliklerinin sağlanmasını istedi. (11)

Konferansa katılmak üzere Londra'ya giden heyet burada çeşitli temaslar yapacaktı. İngiliz dışişleri bakanı ile yapılan görüşmede Türkiye'nin Kıbrıs politikası hakkında bilgi verilirken, İngilizlerin Yunanlılara self-determination hususunda taviz vereceği yolunda edinilen intibalar göz önünde bulundurularak böyle bir tavizin Kıbrıs sorunun çözümünde mahsurlu olacağı ve Türkiye'nin Kıbrıs la ilgili haklarını koruma kararlılığı dile getirildi. Gerek konferans heyetinin, gerekse basın mensuplarının Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki haklılığını kabul ettirme yolundaki Londra'daki yoğun gayretlerinin İngilizler üzerinde inandırıcı etki yarattığını gizli bir telgrafla başbakan menderes e bildiren heyet başkanı zorlu heyet çalışmalarına yardımcı olmak üzere, başbakanın ilgililere gerekli emirleri vererek (12)ABD ve diğer müttefikler nezdin de diplomatik girişimlerle baskı kurulması için çalışma yapılmasını istemiştir. (13)

2.3.İngiliz Hükümetinin İzlediği Startejik Tutum

Londra konferansı 29 ağustos 1955 te lancaster house da toplanacaktır. İngilizlerin yaptığı plana göre konferans iki aşamada gerçekleşecek birinci aşamada taraflar kendi resmi görüşlerini açıklayacak, ikinci aşamada da açıklanan bu görüşler dikkate alınarak taraflar arasında uzlaşma sağlanmaya çalışılacaktır.

11 Semih Günver Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü Ankara Bilgi Yayınevi s.64

12 Orhan Cemal Fersoy Devlet ve Hizmet Adamı Fatin Rüştü Zorlu, İstanbul Hun yayınları 1979 s. 278- 284,

13 Mehmet Arif Demirel 6 Eylül 1955 Yassıada 6-7 Eylül Davası İstanbul, Bağlam Yayınları s.368

Bu plana bağlı olarak sözü alan İngiltere dışışleri bakanı Macmillan olacak ve İngiltere'nin Kıbrıs ı Türklerden nasıl devraldığını, Kıbrıs'ın İngilizlerce devraldığı dönemdeki önemin aynı nedenlere bağlı olarak nasıl devam ettiğini, 1923 Lozan antlaşması ile Yunanistan ve Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki İngiliz egemenliğini tanıdığını belirtmiştir. Macmillan açıklamalarında Kıbrıs'ın orta doğu ve güney Akdeniz deki batı ittifakı çıkarları için öneminin ne olduğunu, Türkiye ve Yunanistan'ın bu bölgedeki sorumluluğunu İngiltere ile paylaştığını Kıbrıs'ın İngiltere için sadece bir üs değil aynı zamanda kara, deniz ve hava kuvvetleri için bir karargah olması sebebiyle kira yöntemi ile adada üs bulundurmanın kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacağını Kıbrıs'ın bu güne kadar özerk bir yönetime kavuşmamasının İngiltere'nin sorumluluğu olmadığını belirtmiştir. (14)

2.4. Yunanistan'ın Tezi

İkinci olarak söz alan Yunanistan dışışleri bakanı stefanopulos uzun zamandan beri dostluk ve ittifak bağlılarıyla bağlı olan üç ülkeyi de tatmin edecek bir sonuca varılacağı kesin umudunu taşıdıkları için konferansa katıldıklarını belirtecektir. Kıbrıs'ın bölge güvenliği ve İngiltere için taşıdığı önemi bildiklerini Kıbrıs için self-determination sisteminin İngiltere nin adadan çekilmesini öngörmediğini belirtmiştir.

Türkiye ve Yunanistan'ın adada Türk azınlığın ve Rum çoğunluğun bulunması nedeni ile konferansta bulduklarını, her iki ülkenin de Kıbrıs'ın geleceği hakkında karar verme hakkına sahip olmadığını, konunun İngiltere'nin iç işi olduğunu belirten Yunanistan Heyet Başkanı, Yunanistan'ın emperyalist emelleri olduğu iddiaları kabul etmediği ve Yunanistan'ın tek isteğinin uluslararası güvencedeki self-determeination hakkının Kıbrıs halkı tarafından kullanılmasına izin verilmesi olduğunu belirterek İngiltere'nin bunun izin verdiği takdirde adadaki üslerin daha da güçleneceği ve hatta Yunanistan toprakları üzerinde de İngiltere'ye üs verileceğini söyleyerek Türkiye'nin adadaki Türk azınlığın haklarının korunması taleplerinin karşılanması konusunda kararlı olduklarını belirtmiştir.(15)

14 Ahmet C. Gazioğlu, Enosis Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik s.92-93

15 Tercüman 1 Eylül 1955

2.5. Türkiye'nin Tezi

Son olarak söz alan türk heyeti başkanı Zorlu bir gün sonra Türk basının manşetlerine “Türk muhtırası milletlerarası siyasi edebiyatta yer almaya layıktır” ifadeleriyle geçecek olan resmi Türk görüşlerini, şu ilkelere dayandırdı: “adanın kaderi sadece İngiltere ve Türkiye’yi ilgilendirmektedir, Kıbrıs ı mukadderatı tayin edilecek bir ada olarak telakki etmeye imkan yoktur. Böyle bir iddiada bulunmak Lozan’ın revizyonunu talep etmektir, oysa ki Lozan antlaşmasına göre Kıbrıs ile ilgili olanlar egemenlik haklarını devreden Türkiye ile Kıbrıs adasını ülkesine ilhak eden İngiltere’dir.”

Adada İngiltere’nin mutlak egemenliği baki kaldıkça bizim antlaşmalardan doğan bir talebimiz yoktur, ancak statünün değişmesi söz konusu olursa, Türkiye kendini bu konuda birinci derece ilgili sayacaktır. Eğer şartlar değişirse Türk Hükümeti eski duruma dönmeyi talep edecektir. Türkiye için Kıbrıs ın önemi sadece bir sebebi değil tarihi coğrafi ekonomik ve askeri stratejisinin gereklerine dayanmaktadır ve güvenliğini sağlama hakkından kaynaklanmaktadır. Kıbrıs’ta yaşayan 100.000 türkün yanı sıra, Türkiye de yaşayan 300.000 Kıbrıslı unutulmamalıdır. Bu adaya sahip olan ege adalarına da hakim olursa Türkiye fiilen kuşatılmış olacaktır.(16)

Self-determination konusuna da değinen zorlu, bu konuyla ilgili uzman görüşlerini aktardıktan sonra, bu hakkın kullanılmasının her zaman, her koşulda ve her yerde mümkün olmayacağını açıklayarak Türkiye’nin buna karşı olmadığını, isteğinin self-determination ilkesinin bir adaletsizlik, huzursuzluk, güvensizlik ve sorun kaynağı olmasından kaçınılması olduğunu, bu nedenlerle İngiltere’nin adadaki egemenliği sona erecekse Kıbrıs’ı Anadolu dan ayrı bir varlık olarak düşünme imkânı olmadığını belirtti. Zorlu, sözlerini statünün dolaylı yollardan değiştirme girişimlerinin, Türk dostluğunu zedeleme anlayışı ile bağdaşmayacağını Türkiye için hayati önemdeki adanın kaderinin başka şekilde belirlenmesini, Türk milletinin kavrayıp izah edemeyeceğini, Lozan da öngörülen dostluğun devamının sadece Türkiye ve Yunanistan için değil, bölge ve dünya barışı içinde gerekli olduğunu belirterek tamamladı. (17)

16 Vatan 1 Eylül 1955

17Gazioğlu Enosise Karşı Taksim ve Eşit egemenlik s.98

18 Günver , Fatin Rüştü Zorlu’nun Öyküsü s. 66.

2.6. Türk Tezi'nin Taraflar Ve Dünya Kamuoyunda Yankılanışı

Londra da ortaya atılan bu tez, yunan hükümetini şaşkırtmış, telaşa düşürmüş ve uzun direnmelerden sonra, 1960 yılında Türkiye ile uzlaşmaya zorlamıştır. 1960 Londra ve Zürih anlaşmalarının temeli Türk diplomasisi tarafından, 1955 te lancestar house konferansında atıldı. Fatin Rüştü Zorlu, lancester house da Türk tezini açıkladıktan sonra, İngiltere dışişleri bakanı Macmillan, oturuma verilen arada delegeler dağılırken zorlunun yanına gelerek kendisini kutlamış “görüşünüzü sağlam bir hukuki temel üzerine oturtmuşsunuz” demiştir. (18) uluslararası çevrelerde Türk tezinin başarılı bulunması kadar Kıbrıs konusunda resmen taraf olarak Türkiye'nin görüşlerini ortaya koyması da başarı olarak değerlendirildi.

3. 6-7 EYLÜL OLAYLARI

3.1.Olayların Psikolojik Temeli

6-7 eylülde olayların psikolojik temelinde İngiltere'nin 30 haziran 1955 “Kıbrıs'ta dahil doğu Akdeniz'e müteallik siyasi ve askeri meselelerin müzakeresi” amacıyla yaptığı konferans çağrısı yatmaktadır. (19) Patrikhane ve Türkiye deki Rumlar gündeme getirilirken patrikhanenin Kıbrıs ile ilgili tavrını açıklamaya çağrılması ve bu çağrılara karşı patrikhanenin siyaset dışında kaldığını bildirmesi kamuoyunda tepki toplamıştır. Konferans yaklaştıkça Kıbrıs'ta meydana gelen olaylarla ilgili haberler basında önemli bir yer tutmakta ve kamuoyunu heyecanlandırmaktadır. Özellikle 28 ağustosta adada Türklere dönük katliam yapılacağı söylentileri ile ilgili haberler ülke genelinde tepkilere yol açmış, Rum vatandaşlarla ilgili olayların yer aldığı haberler İstanbul'daki havayı oldukça gergin hale getirmiştir. Tüm bu gelişmeler sonunda bilinen milliyetçi duygular adeta Rum karşıtı bir ortam yaratmıştı.(20) Londra konferansının henüz devam ettiği 4 Eylülde Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti Londra şubesinde gerçekleştirilen mitinge Kıbrıs türk heyeti, dr. Fazıl küçük başkanlığında katılmış, “Kıbrıs Türk'tür Türk kalacaktır”, “ enosis harp demektir”, “Kıbrıs Yunanistan'ın olamaz” sloganlarının atıldığı ve binlerce Kıbrıslı türkün katıldığı coşkulu miting geniş ilgi görmüş düzenlenen mitingin yarattığı heyecan Türkiye'de ve özellikle İstanbul'da yankı bulmuştu . (21)

19 Faruk Bekarlar Kıbrıs Sorununun Doğuşu Arayış yayın Ajansı 2006 s.121

20 Foti Benlisoy, 6-7 Eylül Olayları Öncesinde Basında Rumlar, Toplumsal Tarih Dergisi, sayı LXXXI, İstanbul, 2000,s. 28-38

21 Cumhuriyet 5 eylül 1955

3.2. Atatürk'ün Evinin Bombalanması

Selanik te 6 Eylül 1955 tarihinde saat 00.04 te Atatürk'ün evinin bombalanması olayı gerçekleşmiştir. İstanbul da başbakanın izni ile saat 13.00 da radyonun ilk ana haber bülteninde “ Selanik'te menfur bir tedhiş hadisesi” başlığı ile haberler duyuruldu. Dönemin hassasiyetinden dolayı milliyetçilik duygularının bu dönemde ulu önder Atatürk'ün evine gerçekleştirilen bu çirkin saldırı zaten gergin olan Türk yunan ilişkilerini kopma noktasına getirecektir. Binlerce Kıbrıslı Türk ve Türkiye türkünün bir araya gelerek 6-7 Eylül olaylarını başlatması bu talihsiz badere ile gerçekleşmiştir. Haber İstanbul ekspres gazetesinin akşam baskısında atamızın evi bomba ile hasara uğratıldı.(22) Bu haber doğrultusunda Kıbrıs'ta devam eden tansiyon yükseltici olayların kamuoyunun daha sert bir biçimde tepki vermesine neden olmuş ve böylece 6-7 Eylül olayları için gerek duyulan zemin kendiliğinden hazırlanmış oldu.

3.3.Olayların Başlangıcı

Akşamın ilk saatlerinde oluşan guruplar taksime doğru hareket etmeye başlarken bombalama olayını protesto etmek için Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti Taksim Meydanında büyük bir miting düzenlendi ve mitingden sonra toplanan kalabalık “Kıbrıs türktür türk kalacaktır” sesleri altında Beyoğlu'na doğru yürümeye başladı. Saat 18.05te ilk rum dükkânının istiklal caddesinde yıkılmasıyla başlayan yıkım ve tahrip hareketi kısa sürede Rum vatandaşların yoğun olarak yaşadığı semtlere yayıldı. Bayrak asılı olan iş yerleri ve evlere dokunulmadığını gören bazı Rumlar yıkımdan kurtulmak amacıyla evlerine türk bayrağı astıkları fark edilince, tahrip hareketi evlere yöneldi. Rum evleri tahrip edilerek eşyalar sokağa atılmaya, kırılmaya ve tahrip edilmeye başlandı. Bu arada fener rum patrikhanesi polis, jandarma ve asker tarafından yoğun güvenlik tedbirleri ile korunurken birçok kilise ve Rumlara ait okullar tahrip edildi saldırılar adalara da sıçradı. (23)

6 Eylülde İzmir'de gelen olaylarda limanda demirlemiş bulunan Yunan bandıralı gemiler ateşe verilmiş, tayfalar denize atlayarak kurtulurken, bazı gemiler denize açılarak kaçmıştır.

22 Mehmet Arif Demirer, 6 Eylül 1955 Yassıada 6-7 Eylül Davası, s. 74-76

23 Vatan, 7Eylül 1955

İzmir fuarında bulunan Yunan Pavyonu tahrip edilirken iştirakçi ülke bayraklarının bulunduğu yerdeki Yunanistan bayrağı indirilerek yakılmış, olaylar esnasında kolluk güçlerinin müdahalesi olayları engelleyememiştir. (24)

Olaylar 7 Eylül günü sabaha karşı kontrol altına alınırken İzmir'deki NATO karargahında görevli Yunan subaylarının eş ve çocukları uçaklarla Yunanistan'a gitmişlerdir (25)

Olaylar sonucunda 2057 kişi tutuklanırken sıkı yönetim kararı 7 Eylül sabahı kaldırıldı. Olaylarda tahrik ve tertip olduğunu açıklayan bir bildiri yayımlayan dönemin hükümeti halkı sükûnete çağırırken olaylarında kontrol altına alındığını bildirmiştir. Ancak "kamu güvenliğini ve asayişini etkileme istidadı gösterdiği" gerekçesiyle aynı gün akşam saatlerinde toplanan bakanlar kurulu Ankara yıda içine alacak şekilde yeniden sıkıyönetim ilan ederken cumhurbaşkanı Celal Bayar anayasa gereği yaptığı çağrı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi ni olağanüstü toplantıya davet etti. Bu arada olaylarla ilgili olduğu gerekçesiyle Kıbrıs Türk'tür Derneği başkanı Hikmet Bil ile yönetim kurulu üyeleri Orhan Birgit, Nedim Üstdiken ve 97 dernek üyesi de gözaltına alındı. (26) Tutuklamaların ardından 8 Eylülde alınan mahkeme kararı ile merkezi İstanbul'da bulunan Kıbrıs Türk'tür Derneği merkez ve tüm şubeleri kapatılırken para ve evrakına el konularak derneğe ait binalar mühürlendi. (27)

3.4.Olaylarda Meydana Gelen Maddi Zararlar

Olaylar sonrası İstanbul piyasalarında ekonomik anlamda tam bir yoksulluk yaşanacak, doğal olarak bulunabilen malların büyük bir bölümü de piyasadan çekilecektir. (28) 6-7 Eylül olaylarının bilançosu oldukça ağır olacaktır.

24 Vatan, 7 Eylül 1955

25 Vatan, 8 Eylül 1955

26 Vatan, 8 Eylül 1955

27 Milliyet, 9 Eylül 1955

28 Erhan Bener, Bürokratlar I, Ankara, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998 s. 108

Ağırlıklı olarak Türk vatandaşı olan Rumlar ve 1930 tarihli “ oturma, ticaret ve denizcilik sözleşmesi“ nden yararlanarak, Türkiye ye yerleşmiş ve burada iş kurmuş yunan uyrukluları ev ve iş yerleri olmak üzere tahrip edilerek zarara uğratılan (29) ev, işyeri, eğitim ve ibadet yeri gibi yerlere sayısı toplam 5622 olarak tespit edilirken, saldırılara 5104 kişinin iştirak ettiği tespit edilmiştir. (30)

Meydana gelen olaylarda Rum işyerlerinin %90 ı evlerinin %10 u tahrip edilmiş olurken, Rum okullarının %75 i, 80 Rum kilisesinin % 73 ü saldırıya uğrayacaktır. Ayrıca İstanbul’da bulunan 2 Rum Ortodoks Mezarlığı da tahrip edilmiştir. (31)

Olaylardan hemen sonra 8 eylül 1955 te, hükümet telefon emriyle bankalara, iş yerleri hasara uğrayan tacirlerin vadesi gelmiş senetlerinin ertelenmesi, işlerinde yardımcı olunması talimatını verdi. 10 Eylül 1955tede cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın himayesinde ve başbakan Adnan Menderesin fahri başkanlığında İstanbul ve İzmir’deki olaylarda zarar görenlere yardım etmek amacıyla 24 kişinin çalışacağı bir komite kurulması sağlandı.

Zarar gördüğünü beyan eden 4455 kişi, 69.572.744 lira tutarında zararları olduğunu beyan edecektir. 31 Aralık 1957 tarihi itibariyle açılan yardım hesabında 8.718.087 lira toplanmış, bu tutarın yaklaşık 6,5 milyon liralık kısmı 3247 gerçek ve tüzel kişiye, 885,425 liralık kısmı okul, dispanser, ibadethane gibi kuruluşlara dağıtılmıştır. Ad ve soyadlarına göre yardım verilenlerin %5,7 si Müslüman, diğerleri ağırlıklı olarak Rum olmak üzere ermeni ve Yahudilerdir. İzmir’de yürütülen benzer çalışmalarla 418.527 lira yardım dağıtılmış olup, ad ve soyadlarına göre zarar gördüğü gerekçesiyle yardım görenleri %21 i Müslüman vatandaşlardır. (32)

29 Şerafettin Turan, İsmet İnönü Yaşamı Dönemi ve Kişiliği, Ankara T.C. Kültür Bakanlığı Kültür eserleri, 2000 s. 345

30 Demirel, 6 eylül 1955, Yassıada 6-7 Eylül davası, s.414

31 Emine Erdem, Bir Yerde Bir Gül Ağlar, İstanbul, Belge Yayınları, 2000 s. 79

32 Uygur Kocabaşoğlu, 6-7 Eylül Olaylarından Sonra Hasar Tespit Çalışmaları Üzerine Birkaç Ayrıntı, Toplumsal Tarih Dergisi 81. Sayı, İstanbul ,2000 s. 45-49

3.5.Konunun NATO'ya İntikali

Kıbrıs davası için Türkiye bir yandan diplomatik mücadele verip diğer yandan 6-7 eylül olaylarının yaralarını sarmaya çalışırken Kıbrıs türk liderliği içinde çok başlılık ve anlaşmazlık olduğu görülmektedir. Olaylar NATO konseyine intikal etti, NATO daimi temsilciler konseyi, genel sekreterin çağrısı üzerine 8 Eylül 1955 te toplanarak Türkiye ile Yunanistan arasındaki münasebetleri gözden geçirdi. Gizli toplantıda, İstanbul ve İzmir'de yer alan hadiseler görüşüldü. NATO'nun güneydoğu komutanlığı genel karargahının İzmir'de bulunması nedeniyle Yunanistan karargahta görevli Yunanlı subaylarına ait evlerin hasara uğradığını ileri sürdü.

NATO üyesi ülkeler, iki müttefik komşu devletin aralarındaki, kötüleşmeye yüz tutan münasebetler karşısında endişeye kapılmışlardır ve Türk-Yunan ihtilafı, bu iki devletle Yugoslavya'nın dahil buldukları balkan ittifakı içinde ciddi bir durum meydana getirmiştir. (33)

Konu bir-iki defa daha konseyde gündeme gelecek ancak Yunanistan ile Türkiye arasındaki ihtilaf Türk hükümetinin tutumu neticesinde NATO içinde hassasiyetini büyük ölçüde yitirirken, Türkiye içinde, Demokrat Parti saflarında ve iktidar-muhalefet ilişkilerinde tahrip edici bir hale gelecektir. (34) O güne kadar oldukça iyileşmiş olan Türk-yunan ilişkilerini de bir daha onarılamayacak biçimde yaralayacaktır. (35) Olaylar karşısında ABD Türkiye'den, Türk Yunan ilişkilerinin kötü yönde etki etmesi için gayret etmesini isterken, yunan tarafını Kıbrıs konusunu yeniden Birleşmiş Milletler gündemine getirme konusunda cesaretlendirdi. ABD nin bu tavrına karşı İngiltere, Kıbrıs sorununun İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında çözülmesini sağlayacaktı.(36)

3.6.ABD'nin Konuya Müdahil Olması

Görüldüğü üzere bölgede oluşan olaylarla ilgili herhangi bir bağlantısı olmayan ABD NATO'daki gücünün de etkisiyle bir anda olayların başkahramanı olmaya çalışmaktadır fakat durumun gidişatını anlayan İngiltere bu durum karşısında dava

33 Bekarlar Kıbrıs Sorununun Doğuşu İstanbul Arayış Yayın Ajansı 2006 s. 143

34 Günver ,Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü s.71

35 Erdem , Bir Yerde Bir Gül Ağlar, s.80

36 Gazioğlu Enosise Karşı Taksim ve Eşit egemenlik s. 110-112

müttefikleri olan Yunanistan ve Türkiye ile konuyu halledebileceğini bu konunun uluslararası arenaya taşınmasının gereksiz olduğunu savunmuştur. Burada esas amacı Kıbrıs ı kontrol altına alma isteği olan İngiltere dışişlerinde İngiltere ye bağımlı içişlerinde ise iki ayrı özerk yönetim vermeyi planlayarak suni özgürlükle tabiri caiz ise Kıbrıs Türklerine ve Kıbrıs'ta yaşayan Rumların ağızına birer parmak bal çalarak bölgedeki hâkimiyetini korumaya devam edecektir. Burada esas dikkatleri üzerine çeken nokta ise ABD'nin bu konuya neden müdahil olduğudur.

Stratejik bir hamle ile ABD hem dönemsel rakibi İngiltere'ye karşı bir zafer hem de İsrail'i korunması daha kolay bir coğrafyaya hâkim olacaktı. Bu bağlamda ABD Nixon un şu sözleri aklımıza gelmektedir “ Türkiye ve Yunanistan'a yardım etmeksizin ABD'nin İsrail'i korunması mümkün değildir “ (37)

Dönemin hassasiyeti göz önünde bulundurularak her iki devletinde (Türkiye-Yunanistan) karşılıklı çıkar ilişkilerinin korunabilmesi için gerekli olan ılımlı tavrı Yunanistan'ın Türkiye den beklemesi ve bunun için herhangi bir çaba sarf etmemekle birlikte tehdit eder biçimde balkan paktını işaret ederek Türkiye'nin self-determination konusundaki tavrını değiştirmesini istemiştir.

3.7.Yunanistan'ın Türkiye ile İlgili Suçlaması

Yunanistan dışişleri bakanı Spiros Thotokis 3 şubat 1956 da basına yaptığı açıklamada Türkiye'nin Kıbrıs'a self-determination hakkı verilmesine itirazını Yunanistan a karşı düşmanca bir hareket olarak niteleyerek, bu tavrın üçlü balkan işbirliğine zarar verdiğini Yunanistan ın balkan komşusuyla bütün ilişkilerini gözden geçirmek zorunda kalmamayı ümit ettiğini, Türkiye'nin self-determination konusundaki tavrını uluslararası hukuk kurallarına tecavüz olduğunu belirterek, Türklerin müsamahasızlıklarının balkan milletlerinin müdafaasına zarar vereceği endişesini ve Türk-Yunan ilişkilerinde gelinen noktanın sorumlusunun Türkiye olduğunu belirtti.(38)

37 Hakkı Akalın, İnfaz Yeri Kıbrıs Tarih 19 Ağustos 1974, Ankara, Ümit Yayıncılık , 2002 , s.23-36

38 Niyazi Ahmet Banoğlu, Kıbrıs Dosyası, İstanbul,Kevan Yayınları , 1974 s. 51

Bu gelişmeler karşısında Türkiye tavrını değiştirmemiştir. 7 şubat 1956 da yapılan açıklama: “Hükümetimiz, yönetimde özerkliğin adanın Yunanistan’a ilhaki için bir oyun olma olasılığının tamamen ortadan kaldırılmasını istediği gibi, genelde yüksek ilke ve ideallerin gizli ve bulanık amaçların alet edilmesini hiçbir zaman hiçbir yerde kabul etmez” şeklinde olmuştur.

Harding ve Makarios arasında devam eden görüşmeler sonunda Makarios un tek isteği self determination olan Rum halkının çözüm önerilerini kabul etmediğini bildirmesi ve İngilizlerin talebine rağmen tedhişi durdurmak için çaba sarf etmeyerek, eylemleri desteklemesi, yapılan müzakerelerde verilen her tavizden sonra yeni bir taviz isteyen uzlaşmaz tutumu devam etti. Bu tutumu nedeni ile Makarios, İngiliz yönetimince 9 mart 1956 da olağanüstü hal yarasının 7.maddesi uyarınca alınan bir kararla, EOKA tedhiş hareketleriyle yakın ilişkisinin kanıtlandığı ve tedhişin önlenmesi için işbirliği yapmadığı gerekçesiyle Hint okyanusunda bulunan Seyşşel adalarındaki Mahe adasına sürgün edildi. (39)

Sürgün olayından sonra Kıbrıslı Rumlar panik içine düştüler Yunanistan da protesto mitingleri düzenlenirken İngiliz elçiliği kapatılmış yunan hükümeti Londra büyükelçisini geri çekerek sürgün olayını Birleşmiş Milletler nezdinde protesto etmiştir. (40)

Son gelişmelerden sonra açıklama yapan ABD dışişleri bakanı ise Kıbrıs sorunu ile doğrudan ilgili olmadığı ancak dost ve müttefiklerini ilgilendirmesi nedeni ile konuyu yakından takip ettiklerini ve olumlu bir sonuç için yardıma hazır olduklarını bildirdi. ABD başkanı Eisenhower da Kıbrıs sorununa çözüm bulmak işini İngiltere ve Yunanistan a düşüğünü Amerika’nın makul ve pratik bir çözüm için hazır olduğunu açıkladı. (41)

Kıbrıs’ın kaderinin Yunanistan, İngiltere ve endirekt olarak ABD’nin elinde bulunması ve Türkiye’nin bu konuda herhangi bir söz hakkı yokmuş gibi davranılması başka bir açıdan bakılacak olduğu takdirde Kıbrıs’ın bugünkü durumunun aslında o gün belirlenmiş olduğunu gözler önüne sermektedir.

39 Gazioğlu, Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, s.135-147

40 Gazioğlu, , Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, s.149

41 Niyazi Ahmet Banoğlu, Kıbrıs Dosyası, İstanbul,Kevan Yayınları , 1974 s.52

ABD başkanı sarf etmiş olduğu bu cümleyle konunun Türkiye'nin muhataplığından çıktığını belirtmiş olması Türkiye'yi bu konuda edilgen duruma düşürmekle birlikte Londra konferansında kazanılmış olan hakları ve Fatin Rüştü Zorlu'nun uluslararası kamuoyunda büyük ses getiren tezini bir anlamda yok saymıştır.

3.8.Diğer Devletlerin Konuya Müdahil Olmasında İngiltere'nin Rolü

İngiliz parlamentosunda 14 Martta son gelişmeler ele alındı burada konuşan İngiliz başbakan Eden, Kıbrıs sorununun, bir sömürge sorunu olmayıp sadece Yunanistan ve İngiltere arasında bir sorunda olmadığını belirtti. Eden e göre Kıbrıs'ta statü değişikliğine gidilmesi halinde Türkiye'nin, Lozan anlaşmasıyla kurulan dengeyi bahis konusu ederek ege ve Trakya'da da statü değişikliğini gündeme getirme hakkı bulunmaktadır. Bu nedenle Kıbrıs sorununun İngiliz-yunan sorunu olarak kabul edilemeyeceğini vurgulayan Eden, Türkiye ye adı üzerinde nasıl bir hak iddia edeceği konusunda görüş vermeye kalkışmanın gerçek dışı olduğunu, Türkiye'nin ada üzerindeki hakkının haritaya bakmakla anlaşılabileceğini ve sorunun İngiltere ve müttefiklerinin stratejik çıkarlarının korunarak çözülebileceğini belirtti. (42)

İngiltere başbakanı konuyu açıkça sadece Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'yi ilgilendiren bir konu olmadığını bu konunun stratejik açıdan bu ülkelerin müttefik devletlerini de ilgilendirdiğini de savunarak bir önceki tezleriyle çelişkiye düşüp Amerika ve İsrail ide bu konunun içine çekmiştir.

4.ZÜRİH VE LONDRA KONFERANSLARI VE KIBRIS ANTLAŞMASI

4.1.Zürih Konferansı

1952'den itibaren NATO üyesi olan Yunanistan ve Türkiye Kıbrıs yüzünden yaşanan gerilim iki ülkeyi zaman zaman savaşın eşiğine getirdi. NATO ve ABD'nin çıkarları adına uzlaşmalarını istemesi ve bu yoldaki baskıyla bağımsız bir Kıbrıs Devleti kurulmasına karar verilmişti.(43) 16 Ocak 1959'da Avrupa İktisadi İşbirliği toplantısında Zorlu, Paris'te Averof ile buluşmuş ve yapılan görüşmeler sonucu taraflar Zürih'te buluşmayı kabul etmiştir.

42 Gazioğlu, , Enosis Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, s.186

43 Kürçügil,Kıbrıs Dün ve Bugün s.23

5 Şubat 1959'da Başbakan Menderes başkanlığındaki heyet Zürih'e gitmiş, görüşmeler ve antlaşma metinleri üzerinde yapılan çalışmalar 11 Şubat tarihine kadar devam etmiştir. Buradaki görüşmelerden sonra dışişleri bakanları Londra'ya giderek burada çalışmaları sonuçlandırdı. İngilizlerin istediği üsleri kendilerine verilmesi konusunda anlaşıldı. 13 Şubat'ta Kıbrıslı toplum liderleri Makarios ve Dr. Küçük genişletilmiş konferansa davet edilerek görüşmelere katılmışlardır.

Dr. Küçük, kararları kabul ederken Makarios bazı itirazlarda bulundu. Son görüşmelerin başbakanlar arasında yapılması yönünde verilen karar nedeniyle 17 Şubat'ta Londra'ya hareket eden Menderes'in uçağı sis nedeniyle Londra'da düşünce, uçakta bulunan 14 heyet mensubu hayatını kaybetti ve Menderes Londra'da hastaneye kaldırıldı.

4.2.Antlaşmanın Kabulü ve Esasları

Türk diplomasisi için büyük bir zafer olarak nitelenen ve 23 Şubat'ta açıklanan Zürih ve Londra Antlaşması'nın esasları şu şekilde özetlenebilir :

1. Kıbrıs müstakil bir cumhuriyettir, ne Enosise ne Taksime cevaz vardır
2. Kıbrıs anayasası iki cemaatin eşit ve dengeli şekilde cumhuriyetin isaresine katılmalarını sağlamaktadır.
3. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere durumu garanti etmektedirler, ihlal halinde müdahaleye mezdurlar. (garanti antlaşma)
4. Ada'da Yunanistan'da 950, Türkiye 650 kişilik birer garnizon bulunduracaklardır (44)

Kurulacak bağımsız Kıbrıs devletinin anayasasının esaslarını belirleyen Zürih antlaşmasının Kıbrıs Türk ve Rum temsilcileri de paraflamıştır. (45)

Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsızlık ve egemenlik alanında eşit siyasal statüleri bulunan kurucu ortaklara, Kıbrıs Türk ve Rum halklarına emanet edilmiştir. Öte yandan garantör devletler olan Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki hakları arasında dengeye dayalı bir statü oluşturulmuştur.

44 Günver,Fatin Rüştü Zorlunun Öyküsü ss.91-93

45 Şükrü Sina Gürel , Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1993 s.56

Kıbrıs Cumhuriyetin deki bağımsızlık kısıtlanmıştır. Herhangi bir devletle bütünleşmesi veya birleşmesi, yani Enosis'in gerçekleşmesi ya da iki devlet arasında bölüşülmesi, yani taksim yasaklanmıştır. (46)Kıbrıs sorununun BM'de ele alınması ile sorunun uluslararası plana intikal ettiği 1954 yılından Zürih ve Londra antlaşmalarının yapıldığı 1959 yılına kadar, Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki mücadeleleri söz hakkı elde etme mücadelesidir. Dolayısıyla bu mücadele esasında İngiltere'ye yönelik olduğu için iki ülke münasebetlerini zedelemiş olsa bile, Türkiye ile Yunanistan arasında doğrudan bir çatışmaya sebep olmamıştır. 1959 antlaşmaları ile "Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti" nin kurulmasından sonra ada İngiltere'nin münhasır egemenliğinden çıkmış ve İngiltere ile beraber Türkiye ve Yunanistan'ın da söz sahibi olduğu bir toprak parçası haline gelmiştir. (47)

4.KIBRIS CUMHURİYET'İNİN KURULUŞU

4.1. ABD'nin Rolü

1954 yılında Yunanistan'ın sorunu Birleşmiş Milletlere getirme çabaları yoğunluk kazanmaya başladığında , Türkiyede sorunları resmen ilgilenmek gereğini duymaya başlamıştır. Türkiyenin Atina Büyükelçisi Yunan Hükümetine , Türkiye'nin adadaki statünün korunmasından yana olduğunu, eğer adanın geleceğine ilişkin Herhangi bir bir Çaba göstereceklerse bu konu da Türkiye nin de bir taraf olarak görülmesi gerektiğini ve sorunu Birleşmiş Milletler 'e götürmenin Türk Yunan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceğine inandığını iletmiştir.(48)Zürih ve Londra Antlaşmalarının sonucunda Türkiye taksim olaylarından Yunanistan Enosis'ten, İngiltere Ada'nın %3'lük kısmı hariç egemenliğinden vazgeçmiş oluyordu.

Bu sonucun ortaya çıkışında temel belirleyici tavrın ABD tarafından ortaya konulduğunu belirtmek gerekir. 1956'da yaşanan Süveyş krizinden sonra ABD ile uzlaşamayan İngiltere, hükümetini değiştirmekle ABD'den bağımsız bir Ortadoğu politikası belirleyemeyeceğini itiraf etmiş olurken, İngiltere'ye endeksli bir Kıbrıs politikası takip ederek Yunanistan tarafına göre daha uzlaşmacı bir tavır sergileyen

46 Ahmet zeki Buluç, AB Sürecinde Türkiye KKTC, Mülkiye dergisi, C. XXVI , Ocak- Şubat , 2002, s. 14-15

47 Fahir Armaoğlu Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan Münasebetlerinde Yarattığı Krizler Genelkurmay Basımevi, Ankara , 1986 s.317- 340

48 Faruk Sönmezoglu, "kıbrıs sorununda tarafların tutum ve tezleri" Türk Dış Politikasında Sorunlar, der. Esat Çam İst. Der yay 1989 s. 96

Türkiye, askeri ve ekonomik olarak ABD'ye bağıllığının sonucunda ABD'nin işaret ettiğini çözüm, politika değiştirmek ve bu yüzden iç politikada muhalefetin hücumuna katlanmak pahasına kabullenmek zorunda kalıyordu. (49)

4.2. Türkiye'nin Diplomatik Başarısı

Zorlu ve Averof'un 1959 sonbaharında Kıbrıs sorunun çözümünü kutlamak için Paris'te buluştukları yemeğin sonunda Yunanistan Dışışleri Bakanı Averof sonuç için, Zorlu'yu şu sözlerle kutlayacaktır:

“Büyük bir diplomatik savaş sonunda Kıbrıs'a Türk askerinin çıkmasının barışçı yollarla ve uluslararası bir antlaşma çerçevesinde sağlamayı başaran Türkiye Dışışleri Bakanı Zorlu'yu içten selamlıyorum. İleride her şey olabilir, fakat bizler daima ülkelerimizin eski Dışışleri Bakanları olarak anılacağız.” (50)

Lozan antlaşmasıyla birlikte Kıbrıs üzerinde hiçbir hak iddia edemeyen Türkiye bu antlaşmalarla birlikte söz sahibi oluyordu. İsmet İnönü imzalanan antlaşmalarla ilgili mecliste ret oyu vermiş olsa da meclisin gizli toplantılarından birinde konuyu şöyle değerlendirmiştir: “Londra ve Zürih antlaşmaları ile Türkiye'nin Kıbrıs adası üzerinde hükümdarlık hakkı kabul edilmiştir. Müzakere yolu ile toprak kazanmanın zorluğunu tecrübelerimizle biliriz... Hükümet bu zorluğun üstesinden gelmiştir. Kendilerini tebrik ederim.” Celal Bayar ise “Kıbrıs davasında alınan sonuç rahmetli Zorlu'nun şahsi başarısı, eseridir” demiştir. (51)

İlgili antlaşmalar çerçevesinde hazırlanan 1960 anayasası Türkleri Kıbrıs Cumhuriyetinin kurucu ortaklarında biri olarak kabul ediyor, iki toplumlu yapı içerisinde Türk tarafına bazı temel haklar veriyordu.

Buna göre, resmi dil Türkçe, Rumca ve İngilizce oluyor, yönetim, parlamento, ordu ve memuriyetler nüfus oranı esas alınarak dağıtılıyor ve en önemlisi de Cumhurbaşkanı Yardımcısına (Türk) veto hakkı tanınıyordu. (52)

49 Bekarlar, Kıbrıs Sorununun Doğuşu, s.180

50 Günver,Fatin Rüştü Zorlunun Öyküsü s. 7-8

51 Günver,Fatin Rüştü Zorlunun Öyküsü s. 155- 156

52 Şükrü Sina Gürel, Kıbrıs Tarihi, İstanbul ,Kaynak Yayınları1985 s. 160

4.3.Kıbrıs Devletinin Bağımsızlığının İlanı

16 Ağustos 1960'ta Bağımsız Kıbrıs Devleti ilan edilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyet'inin doğduğu 16 Ağustos 1960'ta Makarios, Kıbrıs Rumlarına “uluslararası antlaşmalar kalıcı değildir, değişebilirler kalıcı olan ulusal hedeflerdir” mesajını vermiştir. (52)Türk Rum ortaklığına dayalı Kıbrıs Cumhuriyeti ancak 3 yıl yaşayabildi. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetini Enosis yolunda bir adım olarak gören Yunanistan ve ada Rumları, bir taraftan Türklere eşit haklar veren anayasayı değiştirerek, diğer taraftan da Akritas planı çerçevesinde terör uygulayarak adayı Yunanistan'a bağlamak istediler. Bu amaçla önce anayasanın 13. Maddesi değiştirilmek istendi ve daha sonrada 21 Aralık 1963 kanlı Noel saldırıları başlatıldı. 1963-1967 döneminde gerçekleşen Rum saldırıları neticesinde 500 civarında Türk öldürüldü, 103 Türk köyü baskına uğradı ve yaklaşık 30 bin Türk göçe zorlandı. Aynı dönemde Rum Temsilciler Meclisi iki defa Enosis kararı aldı. (54)

Türkiye'nin başvurusu üzerine toplanan BM, 4 Mart 1964'te yanlı ve ada tarihinin seyrini değiştirecek bir karar alarak, Türkleri dışlayan ve Kıbrıs Cumhuriyetinin esaslarını belirleyen 1960 anayasasını ihlal eden mevcut Rum hükümetini adanın “ meşru hükümeti” olarak tanıdı. Ayrıca olayları yatıştırmak ve önlemek üzere adaya barış gücü gönderilmesini kararlaştırdı. (55) Bu olaylar karşısında suskun kalamayan Türk Tarafı 1968'de Geçici Kıbrıs Türk Yönetimini ilan ederek, K.K.T.C 'nin kurulmasına kadar giden siyasi bir süreci başlatmış oldu.

Rumlarla kurulmuş olan Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde umduğunu bulmamakla beraber saldırılara maruz kalan ada Türkleri 1974'te yapılan Barış Harekâtı sonucunda Türkler bölgede kısmen Hâkimiyet sağlamışlardır.

53 Rauf Raif Denktaş, Hatıralar Toplayış C.X, İstanbul, Boğaziçi Yayınları 2000 s. 159

54 Sebhattin İsmail, Kıbrıs Üzerine Bildiriler Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayıncılık, 1998 s. 210-220

55 Sebhattin İsmail, Kıbrıs Üzerine Bildiriler s. 222

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM K.K.T.C. NİN KURULUŞU VE ÇÖZÜM ÇABALARI

1.KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

1.1.Sebepleri

Kıbrıs, Londra ve Zürih Garanti ve İttifak Antlaşmalarıyla 1960 yılında bağımsız bir devlet olarak ortaya çıktı. Bu antlaşmaya göre; hükümetin ve icra unsurların %70'i Rum, %30'u Türklerden teşkil edilecek, Bakanlar Kurulu 7 Rum, 3 Türk'ten oluşacaktı. Bir papaz olan Makarios (asıl adı:Mihail Hristodolu Muskos) Cumhurbaşkanı, Dr. Fazıl Küçük de Cumhurbaşkanı Yardımcısı oldu. Garanti Antlaşmaları ile, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantör devlet oldular. İngiltere, iki askeri üs(Agratur-Dikelya) elde etti. Adada Türkiye 650, Yunanistan ise 950 kişilik kuvvet bulundurabilecekti. Garanti antlaşmasına göre, Makarios Türklere verilen hakları çok görerek Türkleri tamamen yok etmeye kalktı.(1)

1.2.Kıbrıslı Türklere Karşı Eoka ve Rumların Tutumları

Yunanistan adaya gizlice çok sayıda asker çıkardı. Kıbrıslı Türkleri ortadan kaldırmak ve Enosis'i gerçekleştirmek için hazırlanan, "Akritas Planı"nını uygulamaya koymak üzere EOKA çeteleri ve Yunan askerleri 25 Aralık 1963'de saldırıya geçerek çocuk, kadın, yaşlılarda dahil olmak üzere binlerce Türk'ü vahşice katlettiler. Rumların Erenköy'e de saldırılarına üzerine, Türk jetleri Kıbrıs üzerinde uyarı uçuşu yaptılar. Panikleyen Rumlar saldırılarına son vermek zorunda kaldılar.(2) Türkleri katletmek için Kanlı Noel olarak tarihe geçen bu vahşet karşısında Batılı devletler her zamanki gibi seyirci kaldılar. Rum-Yunan ikilisi bu saldırılarıyla; Türklerin eşit siyasi haklarına ve ortaklığına dayalı olarak kurulan "Kıbrıs Cumhuriyeti"ni yıkmışlar, Bu cumhuriyetin temelini teşkil eden Zürih ve Londra antlaşmalarını tek taraflı olarak fesh etmişler ve Türkleri Kıbrıs'ın yönetiminden dışlamışlardır.

1 <http://www.muharipgaziler.org.tr/kibrisav.html>

2 "Hürriyet ansiklopedik yıllığı", sf. 198, Hürriyet 1975.

Anadolu'yu işgal eden Yunan Ordusu'nda da görev alan Grivas adındaki bir EOKA'cı ile Yunanlı subayların idaresindeki Rumlar 1967 yılında bu sefer Geçitkale-Boğaziçi'ne saldırdılar. Türkiye müdahale için hazırlandı. Türkiye'nin müdahalesinden çekinen Yunanistan askerlerini ve katil ruhlu Grivas'ı adadan geri çekmek zorunda kaldı.(3)

1.3.Olaylara Karşı B.M.'nin Tutumu

Mart 1963 tarihinden itibaren Ada'da göreve başlayan Birleşmiş Milletler Barış Gücü, Türkleri Rumlara karşı koruyamamış ve katledilmelerine de seyirci kalmıştır. Kıbrıs'ta görev ve sorumluluklarını yerine getiremeyen, barışın sağlanmasında etkinlik gösteremeyen BM. Barış Gücü, Rumların etkisine girerek kendisine duyulan güveni tamamen yitirmiştir.(4)

1.4.Yunanistan'ın Durumu

1967 yılında, Yunanistan'da ihtilal olmuş, bir cunta hükümeti kurulmuştu. Makarios'un cumhurbaşkanı seçildikten sonra, Sovyetler Birliği ile siyasi ve askeri işbirliğine yönelmesinin, izlediği siyaset ile de Dünya Bağlantısızlar hareketinin bir önderi durumuna gelmesinin, adanın bir an önce kendisine bağlanıp Enosis hayalinin gerçekleşmesini isteyen cuntacı hükümetin hoşuna gitmiyordu. Makarios, aldığı dış yardımlarla ekonomik olarak, Bağlantısızlar yanında yer almakla da siyasi açıdan kendini yeterli görüp, şimdilik, Kıbrıs'ın sadece Rumlar tarafından temsil edilen bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti olmasını istiyordu. Bağlantısız Devletlerin de desteğini almıştı. Enosis, Makarios için uzun vadede düşünülecek bir konu idi.(5) Türkler ekonomik yönden tamamen çöküp, Kıbrıs'ı terk ederlerse, Türkiye'nin müdahale nedeni kalmayacağından Enosis kendiliğinden gerçekleşecekti. Acele edip Türkiye'nin tepkisini çekmeye gerek yoktu. Bu durum, Enosis'i bir an önce hayata geçirmek isteyen Yunan hükümetinin hoşuna gitmiyordu. Yunan hükümetine göre; Ada'daki Türk halkına karşı siyasi ve askeri üstünlük sağlandığı halde Enosis'in bir türlü hayata geçirilememesinden Makarios sorumluydu.

3 Kıbrıs Tarihi 1, (Türkçe), KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Erişim Tarihi: 29 Eylül 2008.

4 Aydoğdu, Ahmet (2005). *Kıbrıs Sorunu çözüm arayışları*, 448. sayfa, Asil Yayın Dağıtım

5 Ali Efdal Özkul, Aydın Özkul, "Kıbrıs'ın sosyo-ekonomik tarihi, 1726-1750", sf. 38, İletişim Yayınları (2005).

Bu nedenlerle Makarios ile Yunan hükümetinin arası açılmıştı. Sonuçta, 15 Temmuz 1974'de, Yunan hükümeti tarafından desteklenen, Yunanlı subayların yönetimindeki Rum Milli Muhafız Ordusu(RMM) ile EOKA Kıbrıs'ta darbe yaptı. Makarios adadan kaçtı. Eli kanlı başka bir katil olan Sampson'u cumhurbaşkanı yaptılar.(6)

1.5.Türkiyenin Olayların Çözümü için Yardım İsteği

Türkiye, Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974 tarihinde yapılan darbe ilgili olarak diğer garantör devlet olan İngiltere'den Londra ve Zürih garanti antlaşmaları gereği, birlikte müdahale edilmesini istemiş, fakat İngiltere Türkiye'nin bu isteğini geri çevirmiştir. Türkiye bu olup bittiye son vermek için tek başına Kıbrıs'a müdahale etmeye karar vermiştir.(7)

Bu tarihi gelişim içinde Kıbrıs hiçbir zaman Yunan adası olmamıştır. Yunanistan, Yunanlı şair Rigos tarafından ortaya atılan, Megalo idea (büyük ülkü) fikri çerçevesinde, Büyük Yunanistan'ı kurma hayali içinde Kıbrıs'ı da topraklarına katma gayreti içindedir. Yunanistan'ın Megalo idea fikri ile başlangıçtan beri gerçekleştirmek istediği faaliyetler şunlardır.

- Yunanistan'ın bağımsızlığının sağlanması,
- Batı Trakya ve Selanik'in Yunanistan'a ilhakı,
- Ege adalarını Yunanistan'a ilhakı,
- Oniki Adaların Yunanistan'a ilhakı,
- Girit adasını Yunanistan'a ilhakı,
- Batı Anadolu'nun Yunanistan'a ilhakı,
- Pontus Rum devletinin kurulması,
- Kıbrıs adasının Yunanistan'a ilhakı,

6 Ahmet C.Gazioğlu, Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570–1878, Lefkoşa; Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, 1994,

7 Halil Fikret Alasya, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ", sf. 2, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (1987).

- İmroz ve Bozcaada'nın Yunanistan'a ilhakı,
- İstanbul'un Türkler'den geri alınarak Bizans İmparatorluğunu yeniden kurmak. Böylece Megalo İdea'yı gerçekleştirecekti.(8)

2.KIBRIS'TA 20 TEMMUZ 1974 ÖNCESİ ASKERİ DURUM

2.1.Rum kuvvetleri

Kıbrıs Rum Kuvvetleri; Rum Milli Muhafız(RMM) ordusu, Rum Polis teşkilatı ve Yunan Alayından ibarettir. Ayrıca, seferde teşkil edilen Home Guard (HG) taburları ile RMM ordusu takviye edilmektedir. Rum ordusu Yunanlı subaylar tarafından eğitilmekte ve yönetilmektedir. Seferde Rum ordusunun mevcudu 40.000'ne çıkabilmektedir. Bu birliklerin yanı sıra, Makarios'a bağlı 4000 kişilik "Epikourik" (Taktik Yardım İhtiyat) kuvveti vardı.

2.2.Türk Silahlı Kuvvetleri

Kıbrıs Barış Harekatı'na 6 nci Kolordu Komutanlığı emrinde; 28 nci Motorlu Piyade Tümeni, 39 ncu Piyade Tümeni, Hava İndirme ve Komando Tugayları, Gösteri Tatbikat Alayı, Amfibi Deniz Piyade Alayı, Jandarma Komando Taburları, Bayraktarlık emrindeki Mücahit Birlikleri, 650 kişilik Kıbrıs Türk Alayı ile idari ve lojistik destek birlikleri katılmıştır. Harekat üç safha olarak planlanmıştı. Birinci safhada hava ve kıyı başının tesisi ve elde bulundurulması, ikinci safhada çıkan ve indirilen birliklerin birleşmesi, üçüncü safhada da harekat alanının genişletilmesi.(9)

3.20 TEMMUZ 1974 - BİRİNCİ KIBRIS BARIŞ HAREKATI

3.1.Bariş Harekatının Başlangıcı

20 Temmuz 1974 sabahı, Türk uçaklarının bombardımanından sonra, saat 06.15 den itibaren, hava indirme ve uçarbirlik harekatı ile Hava İndirme ve Komando Tugayları Gönyeli ve Kırmı bölgelerine indirilmeye başlanmış, Mersin'den Ertuğrul gemisi ve 33

8 <http://www.muharirgaziler.org.tr/kibrisav.html>

9. Kıbrıs Tarihi 1, (Türkçe), KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Erişim Tarihi: 29 Eylül 2008.

çıkarma gemisi ile donanmanın koruması altında hareket eden Çakmak Özel Kuvveti de komanda birliklerimizle eş zamanlı olarak Girne'nin batısında dar ve sığ bir plaj olan Pladini (Karaoğlanoğlu) plajına, uçaklarımızın ve deniz topçusunun desteğinde çıkmaya başlamışdı.

SAT komandolarının çıkarma plajının çıkarmaya müsait olduğunu bildirmeleri üzerine, birinci dalga olarak plaja ilk çıkan Amfibi Deniz Piyade Alayı süratle ilerleyerek Girne - Karava - Geçitköy (Panağra Boğazı) ana asfalt yoluna ulaşmıştı. Çakmak Özel Kuvveti'nin diğer unsurları saat 12.00'de plaja çıkarak kıyı başını genişletmeye başlamışlardı.

Gönyeli ovasına paraşütle atlayan Hava İndirme Tugayı, bir taburu ile Kıbrıs Türk Alayı'nın batı yanını korurken, geri kalanı ile Dikomo (Dikmen) bölgesini ve Rum Bozdağı'nı ele geçirmek üzere taarruza başlamıştı. Kırnı bölgesine helikopterle inen Komando Tugayı duvar gibi dik dağ yamacını tırmanarak St.Hilarion ve Beyaz Ev bölgesine ulaşmış, bir taburu ile St. Hilarion - Doğru Yol istikametinde, diğer taburu ile Beyaz Ev- Zeytinlik- Girne istikametinde taarruz ederek kıyı başı ile birleşmeye hazırlanıyordu.

Donanma, sahil bombardımanı yaparak sahile çıkan birliklerimize topçu desteği sağlarken, 2 nci Taktik Hava kuvvetlerine bağlı savaş uçakları düşmanın ada genelinde askeri hedeflerine taarruz ederek tecrit ve yakın hava desteği görevlerini yerine getiriyorlardı.

3.2.Rumların Harekatı Püskürtme Çabaları

20 Temmuz'da Rumlar büyük bir baskına uğramışlardı. Rumlar, Türk Ordusu'nun 1964 ve 1967'de olduğu gibi adaya müdahaleye cesaret edemeyeceği düşüncesinde idiler. Başlangıçta, paraşütle atlayan, helikopterle inen ve kıyıya çıkan birliklerimize etkili bir şekilde müdahale edemediler. Zamanla toparlanan Rumlar akşam saatlerinden itibaren Türk birliklerine karşı harekate başladılar.

20/21 Temmuz gecesi Türk ve Rum kuvvetleri arasında çok çetin çatışmalar yaşandı. Rumların Ortaköy, Gönyeli ve Boğaz Bölgelerini ele geçirerek; Girne- Lefkoşa irtibatını kesmek ve bu suretle; çıkarma yapan birliklerimizle, inen Türk birliklerine

birleşmesini önlemek amacıyla gece boyunca St.Hilarion, Bozdağ, Dikmen Tepe, Ortaköy ve Gönyeli ile Göçeri bölgelerinde yaptığı saldırılar kahraman Mehmetçikler tarafından her defasında püskürtülmüştü. Kıbrıs'a çıkan ve inen Türk birlikleri ele geçirdikleri yerleri, her ne pahasına olursa olsun elde tutmayı başarmışlardı. Harekatın ilk günlerinde, birliklerimiz hava desteğinin haricinde topçu ve tank desteğinden mahrum idi. Buna rağmen Türk askeri her türlü olumsuzluğa karşı savaşmıştır.. Beşparmak Dağlarında, Rumların gece saldırılarına karşı Komando birliklerimizin ölüm-kalım mücadelesi takdire şayandır.

Türk birlikleri 21 Temmuz'dan itibaren, Rum kuvvetlerine karşı tamamen üstünlük sağlayarak ileri harekatına devam ettiler. 22 Temmuz'da çıkarma yapan birliklerimiz ile birleşme sağlandı. Harekat doğu ve batı yönünde gelişerek Rum hedefleri tek tek ele geçirildi. Girne-Lefkoşa yolu tamamen Türk birliklerinin kontrolüne girdi. Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı ateş kararını 22 Temmuz 1974 saat 17.00'de kabul edip, uygulamaya koyduğunu ilan etmiştir. 23 Temmuz'da 29 araçlık bir Rum konvoyu Hava İndirme Taburu tarafından pusuya düşürülerek imha edildi.

3.3.Harekatın Yunanistan'daki Yankıları

Bu gelişmeler üzerine Yunanistan'da cunta, Kıbrıs'ta da Sampson istifa ettiler. BM Güvenlik Konseyi'nin 20 Temmuz 1974 günü aldığı 353 sayılı karara uyarak, üç garantör devlet olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere; Kıbrıs'ta barışı ve anayasal düzeni yeniden kurmak amacıyla 25 Temmuz'da Cenevre'de görüşmelere başladılar. 30 Temmuz'a kadar devam eden bu görüşmelerde; tarafların 8 Ağustos'ta, Cenevre'de tekrar toplanmaları kararı alındı. Bu görüşmeler sonucu yayınlanan "Cenevre Deklarasyonu" ile taraflar; Kıbrıs'ta ayrı iki otonom yönetiminin mevcut olduğunu kabul etmişler, Otonom Türk ve Rum toplumlarının federal bir devlet çatısı altında bir ortak yönetim kurmalarını beyan etmişlerdir. (10)

3.4.Ateşkes ve Sonrası Yaşanan Olaylar

İlan edilen ateş-kes'ten sonra, mevcudu 40.000'ni bulan Türk birlikleri oldukça dar bir alana sıkışmış durumdaydılar. Birliklerin uzun süre bu dar bölgede bekletilmeleri emniyetleri açısından uygun değildi. Ateş-kes ile birlikte Türk birliklerinin ilerleyişlerini

durdurmaları üzerine adanın her yanındaki binlerce Türk, Rumlar tarafından kuşatılmış, Rumlar Türk köylerindeki savunmasız çoğu çocuk, kadın ve yaşlı olmak üzere yüzlerce Türk'ü toplu bir şekilde katl etmiştir.(11)

Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesinin iki aşamalı olması, uluslararası kamuoyunda kimi kuşkuların yaşanmasına neden olmuştur. “Birinci çıkarma sonrasında Türk tezi ‘eski durumun yeniden tesisi için Garanti Antlaşması’nın kendisine tanıdığı hakları kullanma’ temeline dayanmıştır. Buna dayanılarak gerçekleştirilen hareket sonucunda Cenevre görüşmelerine katılan Türkiye, iki toplumun ayrı birer gerçeklik olduğunu, bu temel üzerinde federal devlet biçiminde anlaşılabilirliğini savunmuştur. Sonuçta Cenevre görüşmeleri çıkmaza girmiş ve Türkiye Silahlı Kuvvetleri ikinci operasyonla adanın yaklaşık % 30’luk bir bölümünü denetimi altına almış, savunduğu tezlerden ‘iki bölgeci federasyon’ için gerekli şekil şartını sağlamıştır. Bu dönemden itibaren Türk tezi hareket öncesi hukuki yapının değiştirilmesi üzerine kurulmaya başlamıştır.(12)

4. I. CENEVRE KONFERANSI

4.1.BM’nin İsteği

Kıbrıs meselesinin çözümünü 15 Temmuz darbesinden sonra İngiltere tarafından istenmişti. Türkiye'nin yapmış olduğu Kıbrıs Türk Barış Harekatı'ndan sırasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 20 Temmuz'da aldığı kararla Garantör devletlerin derhal görüşmelere başlanmasını, bölgede barışın sağlanması ve Kıbrıs'ta Anayasanın yeniden tesisini öngörüyordu.

4.2.Garantör Devletlerin Görüşmeleri

“Garantör devletlerin temsilcileri 25 Temmuz 1974’de başlayan görüşmelerde meselenin çözümü ile ilgili hususlarda taraflar arasında büyük görüş ayrılıkları bulunmasından dolayı, görüşmeler zaman zaman kesilme tehlikesi ile karşılaşmış olmasına rağmen, sürdürülmüş ve 30 Temmuz 1974 günü Türkiye'nin taleplerinin büyük bir kısmının taraflarca kabul edilmesi neticesinde bir Protokol imzalanmıştır. Varılan anlaşmaya göre:

11 <http://www.kibris1974.com/tarihi-surecte-kibris-t11152p2.html?s=f89bb1a62ef2a8a2a77ca44d6e12127e&>

12 Faruk Sönmezoğlu, “Kıbrıs sorununda tarafların tutum ve tezleri” Türk Dış Politikasında Sorunlar, der. Esat Çam İst. Der yay 1989 s. 109-110

Bir güvenlik bölgesi kurulacaktır, Yunan ve Rum askerleri tarafından işgal edilmiş bulunan bütün Türk bölgeleri derhal boşaltılacaktır, Gözaltına alınan asker ve sivil personel serbest bırakılacak, Kıbrıs'ta barışın sağlanması ve anayasaya uygun hükümetin yeniden kurulması için görüşmelere devam edilecektir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Kıbrıs Rum Toplumunu ve Kıbrıs Türk Toplumunu olmak üzere iki Otonom idarenin var olduğu not etmişlerdir. Bu husus mühim bir gelişmedir. Çünkü müteakip idari gelişmelerin kaynağını teşkil etmiştir. ”(13)

5. II. Cenevre Konferansı

5.1. Rum Tarafı Ve Yunanistanın Alınan Kararlara Karşın Tutumu

Birinci Cenevre Konferansında sorunun çözümü için görüşmelerin devam edilmesi karara bağlanmıştı. Bu Protokol çerçevesinde taraflar 8 Ağustos'ta Cenevre'de tekrar toplanmıştır. Rum-Yunan ikilisi, Birinci Cenevre Konferansı neticesinde imzalanmış Protokolde öngörülen hususları reddeden bir tutum içine girmiş ve taahhütleri gereği yerine getirmeleri gereken işleri yapmamış ve bilhassa ateşkese uymamış olmaları sebebiyle, menfi bir atmosfer içinde başlayan Konferans, daha başlangıçta başarısızlığa mahkum görünmüştür.

5.2. Türkiye'nin Savunusu

Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Konferansta özetle Kıbrıs'ın %38'ini kapsayacak federe bir Türk savundu. İngiltere ve Yunanistan Dışişleri Bakanları ise bunu kabule yanaşmayıp zaman kazanmak için sanılan çeşitli diplomatik yollara başvurdular. Yunanistan Dışişleri Bakanı Mavros ile Rum Yönetimi Temsilcisi Klerides öneriyi hükümetleri ile temas edebileceklerini belirterek 32 saat süre istediler. (14)

Yunan ve Rumların istediği bu sürenin askeri hazırlıklar için vakit kazanmayı öngördüğünü düşünen Turan Güneş'te 13 Ağustos akşamı Konferansı terk etti ve Ankara'ya “Ayşe'nin tatile çıkabileceğini” bildirdi.

13 <http://www.msxlab.org/forum/kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti/13007-kibris-baris-harekati.html>

14 http://www.erzurummuharipgaziler.com/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=61

6. 14 AĞUSTOS 1974- İKİNCİ BARIŞ HAREKATI

6.1.Harekatın Sebepleri

İkinci Cenevre Konferansı'nda Yunan ve Rum tarafı zaman kazanmak, dünya kamuoyunu Türkiye aleyhine çevirmek için uzlaşmaz bir tutum sergilemeye başladılar. Birinci Cenevre Konferansı'nda alınan kararları dahi dikkate almadılar. İkinci Cenevre Konferansı'nın başarısızlığa uğraması üzerine, Türk Silahlı Kuvvetleri İkinci Barış Harekatına başladı.

6.2. Harekatın Detayları

14 Ağustos günü Saat 06.30'dan itibaren 28 ve 39 uncu Tümenler, Magosa ve Boğaz Deniz üssünü ele geçirmek üzere doğuya doğru taarruza başladılar. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı ile Lefkoşa Sancağı ve Komando Tugayı kolordu bölgesinin batı kesimini savunmakla görevlendirilmişlerdi.(15) 39 Tümen bölgesindeki İngiliz Tepe ve Kara Tepe, Rum savunmasının bel kemiği durumunda idiler. 39 Tümen'in birlikleri saat 11.30'da İngiliz Tepe ve Kara Tepe'yi ele geçirdiler. 28 Tümen saat 12.00'ye doğru Mia Milia'yı işgal etti. Saat 15.00 civarında 39.Tümen Değirmenlik'i , 28. Tümen de Tim bu hava alanını ele geçirdi. Türk askeri karşısında çareyi kaçmakta bulan Rumlar mağlubiyetin acısını çıkarmak için; 14 Ağustos'ta Taşkent, Terazı, Atlılar, Murat ağa ve Sandallar köylerinde; savunmasız, çoğu çocuk, kadın ve yaşlı olmak üzere yüzlerce Türk'ü topluca ve vahşice öldürmüştür. Adanın diğer kesimindeki Türklere de insanlık dışı, vahşice saldırılar yapılmıştır. Türk Birlikleri 14 Ağustos akşama doğru Paşa köy ve Serdarlı'ya girerek Kıbrıslı Türklere ulaşabilmişlerdir. (16)

15 ve 16 Ağustos'ta doğu ve batı istikametlerinde ileri harekatına devam eden birliklerimiz Magosa, Lefkoşa ve Lefke hattının kuzeyindeki bölgeyi tamamen kontrol altına almışlardır.(17)

15 <http://www.muharipgaziler.org.tr/kibrisav.html>

16 <http://www.msxlab.org/forum/kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti/13007-kibris-baris-harekati.html>

17 <http://www.kibris1974.com/tarihi-surecte-kibris-t11152p2.html?s=f89bb1a62ef2a8a2a77ca44d6e12127e&>

Zaman içinde Kıbrıs Türk halkı barış antlaşması için yaptığı girişim GKRY tarafından samimi bir karşılık bulmadı. GKRY'yi barışa zorlamak amacıyla, "self-determinasyon" hakkına dayanarak ve siyasi eşitliği vurgulayarak 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kurulduğunu ilan etti.(18)

7. Annan Planı

7.1. Sebebi Ve Önemi

Annan, 11 Kasım 2002 tarihinde taraflara, Annan Planı olarak da anılan “Kıbrıs Sorununa Kapsamlı Çözüm Temeli” başlıklı belgeyi sunmuştur. (19)

Annan planı her iki taraf içinde uzlaşmacı tavırlarını sergileyebilmeleri için iyi bir fırsattı bu antlaşmanın temelinde ise Kıbrıs'ın ne Türkiye ne de Yunanistan toprağı olmadığını resmen her iki taraf da kabul etmiş olacaktıdır.

7.2. Ana Maddeleri

Bu şartlar altında Kıbrıs artık kendi kaderini çizebilecek ve ne Türkiye ne de Yunanistan olmadan yoluna devam edebilecekti. Annan Planı'nın ana maddeleri ise şöyle sıralanmaktadır:

- i.** Kıbrıs'ın ortak yurdumuz olduğunu teyit ederek ve 1960 yılında kurulan Cumhuriyetin ortak kurucuları olduğumuzu anımsayarak
- ii.** Geçmişte yaşanan acı olayların bir daha asla tekrarlanmaması konusunda kararlı ve herhangi bir tarafın diğerine karşı güç kullanmasını veya hükmetmesini veya tehdit etmesini temelli olarak reddederek
- iii.** Tarafların kendine özgü kimliğini ve bütünlüğünü ve ayrıca ilişkimizin çoğunluk azınlık ilişkisi değil, taraflardan herhangi birinin diğeri üzerinde yönetsel veya yasal yetki iddiasında bulunamayacağı bir ortamda siyasi eşitlik ilişkisi olduğunu kabul ederek

18 Faruk Sönmezoglu, Türk Dış Politikası, Der Yayınları, İstanbul, 2006, s. 414.

19 Faruk Sönmezoglu, Türk Dış Politikası, Der Yayınları, İstanbul, 2006, s. 622.

iv. Bu zeminde ortaklığımızı yenilemeye karar vererek ve bu yeni iki bölgeyi ortaklık ile bağımsız ve birleşik bir Kıbrıs'ta dostluk, barış, güven ve refahı sağlayacak bir ortak gelecek oluşturmaya azimli olarak

v. Uluslararası hukuk ile Birleşmiş Milletler'in ilke ve amaçlarına bağlılığımızı vurgulayarak

vi. Demokratik ilkeler, bireysel insan hakları ve temel özgürlükler ile birlikte karşı tarafın kültürel, dinsel, politik, sosyal ve dilsel kimliklerine saygı göstermeyi taahhüt ederek

vii. Doğu Akdeniz'de huzurlu bir ortam içerisinde, Yunanistan ve Türkiye arasındaki dengelere saygı göstererek özel dostluk bağları sürdürmeye

kararlı olarak

viii. Avrupa Birliği'ne girmeyi ve Türkiye'nin de bu birliğe katılacağı günü sabırsızlıkla bekleyerek Biz, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler, asli kurucu yetkilerimizi kullanarak, özgür ve demokratik, ayrı ayrı açıklanmış ortak irademiz ile bu Kuruluş Anlaşmasını kabul ederiz.

Bu antlaşma ile Türkiye ve Yunanistan garantör devlet olarak kalacak ancak hiçbir şekilde ilhakı kabul olmayacak Kıbrıs kendi kaderini belirleme şansı yakalayacaktı.

Annan planının egemenlik konusundaki öngördüğü şart, egemenlik sadece ortak kurulacak olan devlete verilmiştir ada halkını temsil uluslararası anlaşmalar ona aittir. Parça devletler, yalnızca belediye ve zabıta hizmetleri verebilecek yetkilerle donatılmıştır. (20)

Planın mülkiyet konusundaki uzlaşma noktası ise bir komisyon oluşturulacak, oluşturulacak olan bu komisyona şahsi müracaatlar yapılacak ve bunlar tetkik edilerek görüşülerek bir takvime bağlı olarak karara bağlanacaktır. Ancak unutulmaması gerekir ki dünyanın hiçbir yerinde uygulanmamış bir yol ve yöntemdir. (21)

20 Şenol Kantarcı, Kıbrıs Laboratuvarı, Alfa Akademi Basım Yayım, Nisan 2005 s42

21 Şenol Kantarcı, Kıbrıs Laboratuvarı, Alfa Akademi Basım Yayım, Nisan 2005 s43

Annan planının garantörlük için sunmuş olduğu çözüm ise 1959'da Zürih ve Londra anlaşmalarının Türkiye'ye verdiği garantörlük hakları tamamen yok sayılacak Türk ordusu tedricen adadan çıkartılacaktır. Bunu Türkiye'nin AB'ye girmesiyle birlikte BM barış gücünün de adada görev yapmasından dolayı Türkiye'nin de dolaylı olarak burada garantör devlet olduğunu göstermektedir. Son olarak Annan planı iki kesimlilik konusunda şöyle bir çözüm sunmuştur: Rum parça devleti tamamıyla Rumlardan oluşacak buna mukabil Türk parça devletinin içine 1/3 oranında Rum yerleştirilecektir. (22)

7.3.Sonuçları

Bu anlaşmanın kabulü için halk oylamasına yani referanduma gidildi. Referandumdan 4 sonuç çıkabilirdi. Rum tarafının evet Türk tarafının hayır demesi, Türk tarafının evet Rum tarafının hayır demesi, her iki tarafın hayır demesi, her iki tarafında evet demesi.

Bu dört ihtimalinde ayrı ayrı sonuçlar doğuracağı açık ve netti ancak daha da önemlisi çıkacak olacak sonuç karşısında dünya devletlerinin ve Türkiye, Yunanistan, KKTC, GKRC' nin bu konuda izleyecekleri politika. Buradan çıkacak olan sonuç yıllardır süregelen bu çıkmaza son verebilir yada içinden çıkılması daha zor bir hale getirebilir.

Birinci sonuç ve bütün dünya devletlerinin isteği olan seçenek her iki tarafında evet demesi; bu durum anlaşmanın önünde bir engel kalmadığı anlamına gelecek ve normal prosedürün işletilmesiyle tamamlanacaktır. İleride Kıbrıs halkı için ne getireceği bir muamma olmakla beraber bu durum Annan ve ekibi için Kıbrıs sorununun çözümü anlamına gelecektir.

İkinci sonuç; Rum tarafının evet KKTC nin hayır demesi bu durumda anlaşma yürürlüğe konulmayacaktı. Böylelikle Türkiye ve KKTC hükümeti bütün dünya basını tarafından barışçıl olmayan taraf olarak ilan edilecek barış için çaba sarf etmediği bütün dünya tarafından kabul edilecekti. Türk tarafının bu uzlaşmaz tavrı sonucu KKTC'nin çözümsüzlüğü belki de hiçbir zaman nihai bir karara vardişilamayacaktı.

KKTC halkının evet, Rum halkının hayır demesi; elbette bu durumda da anlaşma yürürlüğe konulamayacaktır. Bu da Türk tarafının uzlaşmacı Yunanistan ve Rum hükümetlerinin uzlaşmadan uzak tavrını ortaya koyacaktır. Ancak hali hazırda bütün dünya tarafından tanınan GKRRK yönetimine neden Kıbrıslı Türkleri ortak edeceğinin cevabını kendine verememekle birlikte bu anlaşmaya sıcak bakmıyordu.

24 Nisan 2004 te referanduma sokulan Annan planı Türk tarafından kabul edilirken Rum tarafı tarafından kabul edilmemiştir. Kıbrıs Türk halkının %64,91 i evet ve %35,09 u hayır diyerek anlaşmayı kabul etmiştir. Rum tarafı ise %75,85 hayır ve %24,15 ile Annan planına hayır demiştir. Bu referandumda değinilmesi gereken iki nokta ise aynı referandum çerçevesi içerisinde halklara bir soru daha sorulmuştu AB ye girmeyi isteyip istemediği. Böylelikle Annan planına evet demek AB ye girmeye evet demektir, Annan planına hayır demek AB ye girmeye hayır demektir. (23) oylamanın mantığına ters bir şekilde Rum tarafının hayır demesine rağmen bu referandumdan sonra AB üyesi olması dünya kamuoyunun bu konudaki tarafsızlığını yitirmiş olduğunu göstermektedir.

KKTC halkının bir anlamda AB ye girme uğruna bu plana evet demesi ve birçok hakkından vazgeçiyor olması ancak Rum tarafının ne kadar uzlaşmadan uzak bir tavır sergilediği gözler önüne serilmiştir. Bütün dünyaya BM aracılığı ile resmen göstermiş olması aslında kazanılmış bir siyasi zafer olarak nitelendirilebilirken diplomatik açıdan kazanılmış olan hiçbir şey mevcut değildir. Bu durumda Türkiye ve KKTC hükümeti Kıbrıs sorunu için uzlaşma yolu ararken Rum tarafının ve Yunanistan'ın bu konu hakkında hiçbir şekilde yardımda bulunmaması var olan içinden çıkılması zor olan bu durumu daha da içinden çıkılması zor bir duruma getirmiştir. Ancak dördüncü seçenek olan her iki tarafında hayır diyecek olması çok farklı sonuçlar doğurabilirdi. Bu durumda bütün dünya her iki tarafında ortak bir hükümet kurmak istemediğini net bir şekilde anlamış olacaktı. Fakat bu tarihi fırsat Rum tarafının hayır Türk tarafının evet demesiyle BM'lerin başarısız girişimleri arasında yer almıştır.

Bu konuda değerli yazar ve aynı zamanda akademisyen olan Mümtaz Soysal ve Onur Öymen yaşanan son gelişmeler karşısında durumun vahametini ortaya koymaya çalışmıştır. Son zamanlarda geline nokta KKTC'nin bir bilinmezliğe sürüklenmek istendiği ancak bunun iyi yönde bir bilinmezlik olmadığı savunulmuştur.

Toplumun ve devletin bütün kesimleri Kıbrıs konusunda tam bir alarm havasına girmezse, ortaya çıkacak sonucun vebalinden kimse kaçamaz. İktidar ve muhalefetiyle Meclis, hükümet, devlet başkanı, siyasal partiler, yanlı ya da yansız medya, herkes.

Bunca şehitten, çabadan, özveriden, sabırdan, beklentiden, iddiadan, böbürlenmeden sonra, çok uzak olmayan bir gelecekte pılıyı pırtıyı toplayıp Kıbrıs'tan büsbütün çekilmek zorunda kalmış bir Türkiye'nin ve Türklerin yüzüne kimse bakmaz. Dostlar üzülür, düşmanlar sevinir. Sorun ciddi.

Çünkü, Kıbrıs davası yanlış politikalar ve temelsiz hesaplar yüzünden, geriye dönülmesi olanaksız bir çıkmaza sokulmak üzeredir. Kuzey Kıbrıs'ı yönetenler, belli ki Ankara'nın baskısıyla, "Görüşmelerde sonuca yaklaşıldı, Birleşmiş Milletler'in de yardımıyla yıl sonu referandumuyla çözüme geçilecek" türünden iyimser haberlerin yayılmasına ses çıkarmamakta.

Ankara'daki hükümetin Dışişleri Bakanı, "Kıbrıs'ta çözüme varılmazsa AB'ye tam üyelik süreci donup kalır" diyerek sanki süreç zaten donmamış gibi ters yoldan bir tehdit imasıyla bir çaresizliği ortaya koymakta, "Havanda Su Dövme İşleri'yle görevlendirilmiş bir başka bakan da Kıbrıs'ta çözümlerle birlikte AB'ye tam üyelik engellerinin de kolayca aşılacağını anlatmaya çalışmakta.

Türkiye'yle KKTC'yi yeniden bir başka "Annan Planı'na, gerçekte daha kötü bir uluslararası cendereye sokma yönünde sinsice bir hava estirilmekte. Yakın bir geçmişte TBMM'deki bütün partilerin ve Lefkoşa'daki yönetimin oybirliğiyle ortaya koydukları kararlılıktan uzaklaşarak.

15 Temmuz 1999 TBMM kararı: "KKTC'nin, statüsü dahil, meşru hak ve çıkarlarının sulandırılmasına hiçbir surette müsaade edilmeyecektir."8 Mart 2003 Deklarasyonu: "TBMM, Kıbrıs sorunu çözümünün Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde bir önşart gibi takdim edilmesine yönelik çabaları reddeder."

Bunları ve benzer ilkeleri içeren metinler ortadayken şimdi sorunu ille AB hayaline bağlama çabalarının anlamı nedir? İkincisinin altında AKP'nin de imzasının bulunduğu düşünülürse. Toplumun yarısından oy aldığını söyleyen bir iktidar, ulusal çıkarlarda böylesine bir vebalin altına girecek kadar kendinden geçmiş midir yoksa? (23)

Son haftalarda Kıbrıs sorununa ilişkin bazı gelişmeler kamuoyunun dikkatinden kaçmış olabilir. Oysa bu gelişmeler önümüzdeki aylarda yaşanacak bazı sorunların başlangıç noktalarıdır. Onun için olanlara doğru tanı koymak ve pişirilmekte olan oyunu iyi okumak gerekir. Neler oldu? Rum lideri üç hafta önce Paris'te Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'yle görüştü. Sonuçta, alışılmamış bir şey oldu, Papadopoulos 'la Kofi Annan "ortak" bildiri yayımladılar: "Adadaki kuvvetler arasındaki mevzilenmeyi ayrıştırarak, askersizleştirmeyi ileri götürerek ve Kıbrıs'ı mayınlardan temizleyerek görüşmeler öncesinde hava yumuşatılmış olacaktır" dediler. Taraflardan yalnız biriyle görüşüp ardından ortak açıklama yapmak, varılan bir kararın belirtisiydi.

Sonra, Kıbrıs'taki Barış Gücü'nün basında bulunan ve geçici olarak Genel Sekreter'in adadaki özel temsilcisi yapılan Michael Miller , Ankara'yla Kıbrıs sorununu görüşmek için gelmek istedi, reddedildi. Çünkü, Danimarkalı hazret, sorunu Birleşmiş Milletler 'den çok AB çerçevesinde çözmekten yanaydı. Simdi de, Yunanistan'ın yeni Dışişleri Bakanı Bayan Dora Bakoyannis Amerika'ya gidiyor. Tabii, Annan'la da görüşecek. KKTC "cumhurbaşkanı" ise, hâlâ gözden geçirilmiş bir Annan Planı temelinde görüşmelere başlamaktan yana.

Nedir bütün bunların anlamı? Her şeyden önce, Papadopoulos' un Plan'a "evet" demek için vaktiyle ileri sürdüğü koşulu anımsamak gerekir. Rum lider, ilk ağızda bırakılacak Toprakların hemen Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün denetimine geçmesini ve Türk askerinin adadan gidiş takviminin hızlandırılmasını istiyordu. Rusya karşı çıkmasaydı, Annan da buna yeşil ışık yakmak üzereydi.

Dikkat edilirse, yalnız Rumların değil, Avusturya'dan sonraki dönemin başkanı Finlandiya basta olmak üzere AB devletlerinin hep üzerinde durdukları nokta budur. Galiba, bazı Kıbrıslı Türkler de bunu istemekte. Görüşmeler başlayınca, Türk askerinin gitmesi hep birlikte yine gündeme getirilebilir.

Bu isteğe boyun eğilirse, olacakları tahmin etmek zor değildir: Adada olay çıkarılacak, deniz aşırı harekâta AB ve ABD izin vermeyince Ankara uzaktan seyredecek, Kıbrıs da Girit gibi göz göre göre gidecek. Annan Planı'nın düzenini korusun diye sayısı birkaç misli arttırılmak istenen Barış Gücü'nün yapacağı, Sırp lar Bosna Müslümanlarını katle ederken oradaki Hollanda askerinin yaptığından farklı olmaz; yani, can derdine düşüp hiçbir şey yapmamak. Türk askeri varlığının caydırıcılığında ve bağımsız iki ayrı devletin yan yana yaşamasından ısrar edilmezse, olacak olan budur.(25)

Bu konu üzerine yıllarca çalışma yapmış olan Onur Öymen'in son dönem Kıbrıs Politikalarını pek beğenmediğini bu konu ile ilgili alternatif çözümler getirilmesi gerektiğini savunmuştur.

7.4.Süregelen Durum Karşısında Türkiye'deki Ana Muhalefetin Yorumu

Tek devlet tartışmalarını değerlendiren Öymen, 'Tek devlet, Rum devleti demektir. Rumlar kendi devletini ortadan kaldırmayı kabul etmiyor. Yani o devlete yamanacaksın sen. Devlet Rumların, vatandaşlık Rumların, sen sonuçta bir azınlık haline geleceksin' diye konuştu. Kıbrıslı Rumların Annan Planını reddettiklerini ifade eden Öymen, Rumların, Annan Planından daha başka bir çözüm arayışı içinde olduğunu söyledi. 'Rumların peşinden gide gide Annan Planının da gerisine düşeceğiz' diye konuşan Öymen, şunları söyledi:

'Onun gerisi de Kıbrıslı Türkleri bir azınlık haline getirmesidir. Çözüm için, iki taraf tam egemen olacak. İki tarafın eşitliği üzerine zayıf bir merkezi yönetim olacak ve o yönetimde de Kıbrıslı Türklerin tam söz hakkı olacak. Kıbrıslı Türkler sadece kendileri için değil, bütün Kıbrıs konusunda görüş bildirebilecek. TBMM'nin Kıbrıs'la ilgili aldığı kararlar var. O kararlarda tek devlet, tek egemenlik anlayışı yok. Türkiye bir garantör devlet olduğuna göre TBMM'nin iradesi yok sayılamaz. Kıbrıs Türkü'nün fiilen azınlık olma tehlikesi var.'

'Şimdiye kadar izledikleri politika taviz üzerine bina edildi. Versek versek ne versek? Verme üzerine kurulu bir dış politika güdüyor. Çok ciddi bir süreç yaşanıyor. Bu gidişle Girit gibi Kıbrıs da gider. Herkesin haberi olsun.

25<http://www.politikcity.de/forum/zypern-k-br-s/8976-m%FCmtaz-soysal-kibrista-yeni-oyun.html>

Bunu defalarca söyledik. Girit de böyle gitti. Savaşı biz kazandık ama sonra büyük devletlerin baskısıyla adım adım sonunda bir tek Türklerin bayrağı kaldı Hanya Kalesi`nde onu da kaldırdılar ve Girit böyle gitti. `Girit bizim canımız feda olsun kanımız` diye nutuklar ata ata gitti Girit. Kıbrıs`da da böyle bir tehlike var. Nutuk atmakla Kıbrıs`ta sonucu alsak her gün birimiz bir nutuk atalım.`(26)

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kıbrıs tarihi boyunca bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış ve paylaşılması zor bir kara parçası olmuştur. Stratejik konumu ve bölgeye hâkimiyeti bütün dünya devletleri tarafında önemsenmiştir. Hatta ne coğrafi, ne tarihi ne de milli bir meselesi olmamasına rağmen A.B.D.'nin bile bu konu hakkında görüş bildirmesine neden olacak kadar önemli bir konuma sahiptir.

Orta Asya'ya bu kadar hakim olan bu bölge zaman zaman araları pekte iyi olmayan Türkiye ve Yunanistan'ın ilişkilerindeki gerginliği de tırmandırmıştır. Türk – Yunan tarihine bakıldığında iki devlet bir başka tehdite karşı birlikte hareket etmeyi becerebilmiş ancak Kıbrıs adası söz konusu olduğunda ise bir türlü anlaşmaya varılamamıştır. Buna en iyi iki örnek ise 1930'lu yıllarda İngiltere'nin desteği ile İtalya'ya karşı kurulan ittifak, bir diğeri ise Amerika'nın desteği ile Sovyet Rusya'ya karşı kurulmuş olan ittifakta birlikte yer almalarıdır.

Kıbrıs'ın mutlak bir barışçıl çözüme kavuşabilmesi İngiltere'nin açtığı yolla artık sadece İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında değil stratejik konumu sebebiyle bütün dünyanın meselesi olma yolunu açmıştır. Bu endirekt olarak Amerika ve İsrail'i de ortak etmiştir.

Fakat Avrupa'nın da bu konuya müdahil olmasıyla BM de bu konu hakkında barışçıl bir ortak çözüm koyma çabası olmuştur. Bu da birçok dünya devletini konuya ortak etmiştir. Hali hazırda çözümü zor olan bu konu dış devletlerinde müdahalesi sonucu iyice içinden çıkılması zor bir hal almıştır.

Aslında Kıbrıs konusu bu anlamda tek değildir benzeri olayalar Azerbaycan - Ermenistan arasında ve İsrail – Filistin arasında da mevcuttur. Kıbrıs konusu dışında bu iki önemli konuda henüz çözüme kavuşamamış konulardır. Kıbrıs konusunun çözümüm bu konulara da örnek teşkil etmesi mümkündür. Elbette bu konunun çözümü şu anki ve yıllardır süre gelen uluslar arası dengeleri değiştirecektir. Pamuk ipliğine bağlı bu hassas dengelerin bir anda alt üst olması şu anda süper güç olan devletlerin çıkarlarıyla

örtüşmeyeceği kesindir. Özellikle dünyanın ekonomisini elinde tutan devlet olma özelliğine sahip İsrail'in elinde bulunan bölgesel gücünü yitirmesine sebep olabilir.

Bu konuda üç farklı görüş bulunmaktadır. BM'nin görüşü Kıbrıs devletinin kurulması ve nüfus oranında milletvekili ve bakanlıkların dağıtılmasıdır. Böylece hem her kesim temsil edilecek hem de geçmişte hakları ellerinden alınan Türk ve Rumların hakkı geri verilecekti.

Türkiye'nin görüşü ise iki ayrı devlet kurulması ve KKTC' Türk kalmasının gerektiği, Rum tarafının da Rumlarda kalarak güney Kıbrıs Rum kesiminin kurulabileceğidir. Ancak Fatin Rüştü Zorlu bu konuda ki savunusu ile toprakların tamamının Türkiye'ye geri verilmesini istemişti. Türkiye geçen bu süreç içerisinde biraz daha yumuşak bir tavırla iki ayrı devlet modelini öngörmüştür. Daha sonrada BM'nin hazırlamış olduğu Annan planını kabul ederek bu konunun çözümü için ne kadar istekli olduğunu göstermiştir.

Yunanistan ve Rum tarafının ortak görüşü ise Kıbrıs'ın tamamen Rumlara bırakılması ve bu bölgede yaşayan vatandaşların Kıbrıslı olarak kayıt altına alınması gerektiğini savunmuştur. Elbette yönetiminde Rum kökenli vatandaşların elinde olması gerektiğini savunmuştur. Şunu da unutmamak gerekir ki Kıbrıs'ın İngiliz sömürgesinden kurtulduğu ilk yıllarda Kıbrıs'ın tamamen Yunanistan'a ilhakını (Enosis) isterken bugün Bağımsız bir devlet olmayı istemeleri önemsenmesi gereken bir gelişmedir.

BM Türkiye ve Yunanistan bu konunun çözümü konusunda fikir ayrılığına düşmesi sebebiyle tek ve mutlak çözüm elde edilememiştir. Şu da bir gerçektir ki Türkiye bu konudaki fedakar ve cömert tutumuyla BM'nin sunmuş olduğu Anan planına sıcak bakmış ve KKTC ile işbirliği yaparak konuyu değerlendirip kabul etmişlerdir. Sonrasında referanduma götürülen Annan planı KKTC de yaşayan insanlar tarafından kabul görürken Rum tarafı bu konuda red oyu kullanarak, tutumlarını ortaya koymuşlardır.

Bugün Türkiye'nin tanımamakta ısrar ettiği Rum kesimi, bazı Türki Devletler haricinde neredeyse bütün dünya tarafından tanınıyor. Bir çok Devletin Kıbrıs adı altında tanıdığı Rum kesiminin sınırları olarak bütün Kıbrıs adası olarak kabul ediyor. Hatta bunun yanında Türkiye'nin yıllardır girmeye çalıştığı Avrupa Birliğinin de bir üyesi olan Güney Kıbrıs Rum yönetimi AB'de Kıbrıs devleti olarak tanınmaktadır.

AB ye giriş sürecinde sürekli olarak Türkiye'nin önüne engel olarak gösterilmesi de bu konuda ki çözümleri zorunlu gibi gösterme çabasından ibaret olmasına rağmen Türkiye elinden geleni yapmıştır.

Bütün bu girişimlerin başarısız olması tabi burada yaşayan Türkleri olumsuz etkilemiştir. Çözumsuzlüğün sürmesi en çok İsrail, Yunanistan, İngiltere, ABD'nin işine gelirken Türkiye ve KKTC bu konuda yalnız bırakılmıştır.

Sonuç olarak bu konuda tek bir çözüm mevcuttur: Türkiye ve KKTC birlikte hareket ederek Kıbrıs adası üzerinde İki Ayrı devlet kurulması konusunda ısrar etmelidir. Ancak bu şekilde iki ayrı zıtlıktan bir orta yol bulma şansı olabilir. Tabi ki de Türkiye bu konuda kendisine destek verebilecek ve karşısına ABD'yi ve Avrupa Birliğine karşı cephe alabilecek ülkeler olmalıdır. Ancak bunun için önce Türkiye ve KKTC'nin AB, ABD, İsrail, İngiltere ve Güney Kıbrıs Rum Kesimini karşısına alması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

A-Sürelî Yayınlar (Gazeteler-Dergiler)

- Cumhuriyet
- Vatan
- Tercüman
- Milliyet
- Mülkiye Dergisi
- Toplumsal Tarih Dergisi

B-Kitaplar

- Akalın Hakkı, İnfaz Yeri Kıbrıs Tarih 19 Ağustos 1974, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2002.
- Alasya Halil Fikret, Kıbrıs Tarihi, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü 1964
- Armaoğlu Fahir, 20. Y.Y Siyasi Tarihi, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986
- Aydemir Şevket Süreyya, İkinci Adam, İstanbul Remzi Kitabevi, 1968
- Banoğlu Niyazi Ahmet, Kıbrıs Dosyası, İstanbul, Kervan Yayınlar, 1974
- Bekarlar Faruk, Kıbrıs Sorunun Doğuşu, İstanbul, Kasım 2006
- Bener Erhan, Bürokratlar 1, Ankara TC Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998
- Demirer Mehmet Arif, 6 Eylül 1955 Yassıada 6-7 Eylül Davası, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1995
- Denктаş Rauf R. , Hatıralar Toplayış, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2000.
- Erdem Emine, Bir Yerde Bir Gül Ağlar, İstanbul, Belge Yayınları, 2000
- Fersoy Orhan Cemal, Devlet Ve Hizmet Adamı Fatin Rüştü Zorlu, İstanbul, Hun Yayınları, 1979
- Günver Semih, Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü, Ankara, Bilgi Yayınevi 1985
- Gürel Şükrü Sina, Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1993
- Kürkçügil Masis, Kıbrıs Dün ve Bugün, İstanbul, İthaki, 2003
- Mütercimler Erol, Öke Mim Kemal, Düşler ve Entrikalar, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004
- Oberling Pierre, Bellapais'e Giden Yol, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1988
- Rubin Barry - Kirişçi Kemal, Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi 2002, s.120
- Sönmezoğlu Faruk, Türk Dış Politikası, Der Yayınları, İstanbul, 2006,
- Sönmezoğlu Faruk, "kıbrıs sorununda tarafların tutum ve tezleri" Türk Dış Politikasında Sorunlar, der. Esat Çam İst. Der yay 1989
- Turan Şerafettin, İsmet İnönü Yaşamı Dönemi ve Kişiliği, Ankara, TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, 2000
- Yalçınkaya Cerrahoğlu Zehra, Birleşmiş Milletler Gözetiminde Kıbrıs Sorunu İle İlgili Olarak Yapılan Görüşmeler, Ankara TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, 1998

İnternet Tabanlı Kaynaklar

- <http://www.msxlabs.org/forum/kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti/13007-kibris-baris-harekati.html>
- http://www.erzurummuharipgaziler.com/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=61
- <http://www.muharipgaziler.org.tr/kibrisav.html>
- <http://www.msxlabs.org/forum/kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti/13007-kibris-baris-harekati.html>
- <http://www.kibris1974.com/tarihi-surecte-kibris-t11152p2.html?s=f89bb1a62ef2a8a2a77ca44d6e12127e&>
- http://www.yasamoyunu.net/kose_yazilari_makale/51964-kibris_alarmi_mumtaz_soysal.html
- <http://www.politikcity.de/forum/zypern-k-br-s/8976-m%FCmtaz-soysal-kibrista-yeni-oyun.html>
- http://www.maden.org.tr/etkinlikler/kkibris_yeraltikaynaklari/
- <http://www.kibris.net/kktc/kurumlar/lefkectd/tarihi.htm>
- <http://www.turkishgreek.org/kibris.htm>
- <http://tr.caspianweekly.org/genc-dusunce/86-genc-dusunce/1251-kbrs-sorunu-ve-tuerkiyenin-krmz-cizgileri.html>
- http://www.yasamoyunu.net/kose_yazilari_makale/51964kibris_alarmi_mumtaz_soysal.html
- <http://www.politikcity.de/forum/zypern-k-br-s/8976-m%FCmtaz-soysal-kibrista-yeni-oyun.html>
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=3927599&cache=1> Onur Öymen makale
- <http://www.wikipedia.com>

ÖZGEÇMİŞ

Ömür Uğur, 1983 Sakarya Karasu da doğmuştur. 1998 senesinde Özel Sakarya Orta Öğretim kurumun'da öğrenimini tamamlayıp, 2001 de Ali Dilmen Lisesinden mezun olmuştur. 2003 yılında Girne Amerikan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimini Burslu olarak kazanmıştır. 2005 te University of North Virginia Üniversitesine başvurarak bu okulda Ekonomi bölümü okumaya hak kazanmıştır. 2008 de Her iki üniversiteden başarıyla mezun olup, 2009 da Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans programına başvuruda bulunmuş ve kabul edilmiştir.

Ömür UĞUR